

SIDUSA EESTI ARENGUKAVA 2030

Sidus ja ühtehoidev ühiskond on kõigi Eesti inimeste ühine vastutus –
see on meie kõigi Eesti!

Sisukord

SISUKOKKUVÕTE	3
1. ÜLDEESMÄRK JA MÕÕDIKUD ÜLDEESMÄRGI TÄITMISE HINDAMISEKS	5
2. OLUKORRA ANALÜÜS	8
2.1. Rahvastiku ja sidusa ühiskonna valdkonda iseloomustavad olulisemad näitajad	8
2.2. Tegevuskeskkonna olulisemad suundumused	11
3. ALAEESMÄRGID JA OLULISEMAD TEGEVUSSUUNAD	15
3.1. Kohanemist ja lõimumist toetav Eesti	17
3.2. Üleilmne eestlus	24
3.3. Kogukondlik Eesti	27
3.4. Nutikas rahvastikuarvestus	32
4. ARENGUKAVA ELLUVIIMINE JA MAKSUMUSE PROGNOOS	34
KASUTATUD LÜHENDID	39
ARENGUKAVA LISAD	39
LISA 1. Seosed teiste arengudokumentidega ja Euroopa Liidu poliitikatega	
LISA 2. Seosed läbivate teemadega	
LISA 3. Arengukava mõõdikute metoodika ja allikate ülevaade	
LISA 4. Mõjude hinnang	
LISA 5. Ülevaade arengukava koostamisest ja kaasamisest	

SISUKOKKUVÕTE

„Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“ eesmärk on muuta Eesti järgmisel kümnendil senisest sidusamaks ja kaasavamaks ühiskonnaks. Arengukavas keskendutakse kohanemise ja lõimumise, üleilmse eestluse, kodanikuühiskonna ning rahvastikuarvestuse edendamisele, mis on peamiselt Kultuuriministeeriumi, Siseministeeriumi ja Välisministeeriumi vastutada, kuid millele aitavad kaasa mitu teist ministeeriumi oma tegevustega. Ühiskonna sidusamaks ja kaasavamaks muutmisel on oluline roll ka näiteks rahvastikupoliitikal, rändepoliitikal, haridusvaldkonnal, keelepoliitikal, kaitsepoliitikal, maaelu edendamisel ja regionaalarengul. Õmblusteta ühiskond on võimalik vaid kõigi riigiasutuste, erasektori ja Eesti inimeste kaasabil. Seetõttu on ka siinses arengukavas sidusa Eesti eesmärgi mõjutavaid trende ja kitsaskohti avatud terviklikult ning antud ülevaade erinevate valdkondade rollist, milleta neid eesmärgi saavutada poleks võimalik.

Eestis elab palju erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesi ning tulevikutrende arvestades muutub Eesti üha mitmekesisemaks. Kahjuks mitmes valdkonnas on keelepõhist ja ruumilist eraldatust ja sellest tingitud eba-võrdsust. Seetõttu on arengukavas plaani võetud mitmesuguseid tegevusi, mis soodustavad, et eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannaksid Eesti identiteeti, osaleksid aktiivselt ühiskonnaelus ning tunneksid ühtekuuluvust.

Välismaal elavaid Eesti juurtega inimesi on hinnanguliselt kuni 200 000 – see on lausa 15% kõikidest eestlastest. Viimastel aastatel on kasvanud ka Eestisse naasjate arv, kuid jätkuvalt on oluline hoida meie oma inimeste sidet Eestiga. Selleks on arengukavas kokku lepitud tegevused, mis toetavad väljaspool Eestit asuva eestlaskonna Eesti identiteeti. Samuti aidatakse arengukavaga luua erinevaid võimalusi ühiskonna- ja kultuurielus osalemiseks ja toetada tagasipöördumist. Oluline on ka tunnustada Eestit toetavate ja väärtustavate inimeste tegevust Eesti positiivse kuvandi kujundamisel maailmas, Eesti kultuuri tutvustamisel, majandus- ning rahvusvaheliste suhete edendamisel.

Eesti inimeste kõrval on sidusa ja kaasava ühiskonna alustala kodanikuühiskond. Eestis on kokku 23 390 mittetulundusühendust ja vabatahtlikus tegevuses on osalenud 49% inimesi (2019. a. uuring). Nii vanemaealiste, noorte kui ka eesti keelest erineva emakeelega inimeste hulgas on soov vabatahtlikuna panustada suurem kui senine tegelik osalus. Selleks, et inimestel oleks piisavalt mitmekülgseid võimalusi ühiskondlikus ja kogukondlikus elus kaasa lüüa on arengukavas plaanitud toetavaid tegevusi nii inimeste aktiivsuse kui kogukondade ja vabaühenduste võimekuse suurendamiseks.

Eesti E-riigi süda on nutikas rahvastikuarvestus sh kvaliteetsed rahvastikuandmed ja hästi toimiv rahvastikuregister. See toetab sidusat ühiskonda, kuid ka kõiki teisi riigielu valdkondi. Oluline on käia tehnoloogia arenguga kaasas, sest ainult nii on võimalik riigi teenuste kujundamisel kasutada tänapäevaseid IT-lahendusi ja arvestada inimeste muutuvate vajaduste ning harjumustega – ja loomulikult teha kõigi asjaajamine lihtsamaks.

Sidusa Eesti arengukavas on eeltoodud teemade osas antud ülevaade olulisematest kitsaskohtadest, lepitud kokku järgmise kümnendi eesmärgid ja olulisemad tegevussuunad, mille abil nendeni jõuda. Arengukava koostamisele aitasid kaasa nii avaliku sektori asutused, vabaühenduste kui ka tööandjate esindajad, kes osalesid paljudel aruteludel. Arengukava eesmärkide saavutamiseks on üksikasjalikumad programmid lühemaks perioodiks, mida uuendatakse igal aastal.

Sidusa Eesti arengukavas käsitletavat teemade edendamiseks oli varasemalt mitu arengudokumenti. Lõimumispoliitika valdkonnas kehtis aastani 2020 arengukava „Lõimuv Eesti 2020“, uussisserändajate kohanemisvaldkonda ja rahvastikutoimingute poliitikat suunati aastani 2020 „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ kaudu, kodanikuühiskonna arengut „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ kaudu ning üleilmse eestluse teemade suunamiseks oli varem „Rahvusaaslaste programm aastateks 2014–2020“. Sidusa Eesti arengukavas on nende teemade vahel leitud ühisosa ning sellega aidatakse kaasa ka „Eesti 2035“ üldeesmärgi saavutamisele ja strateegilistele sihtidele: „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“, „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“, „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“, „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“.

SISUKOKKUVÕTE

Olulisima mõjuga suundumused

Eestis rahvastik vananeb ja kahaneb

Linnastumine jätkub, piirkondlikud erisused võivad suurened

Ränne suureneb

Ärimudelid ja töö olemus muutuvad

Tehnoloogia ja tehnika areneb üha kiiremini, kaasneb erinevaid võimalusi ja ohte

Olulisemad probleemid

1

Eesti ühiskond ei ole piisavalt sidus, mitmes valdkonnas esineb keelepõhist eraldatust ja sellest tingitud ebavõrdsust. Ebavõrdsus ning ühendavate väärtuste nappus võib kaasa tuua ühiskonna polariseerumise ning suurendada väärtuskonfliktide tekkimise tõenäosust eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste vahel.

2

Rahvuskaslaste side Eestiga nõrgeneb, kui riik ei jätka piisava sihipärasusega erinevates valdkondades välismaal elava eestlaskonnaga suhtlemist ja nende süsteemset kaasamist.

3

Kodanikuühiskonna tegutsemis-keskkond ei toeta piisavalt selle elujõulisust.

4

Rahvastikuregistri tarkvara on vananenud ega toeta tänapäevaste IT-lahenduste loomist. On teenuseid, kus andmete kogumise käik ei taga kasutajate ootustele vastavat andmete kvaliteeti.

SIDUS EESTI

Abinõud probleemide lahendamiseks ja suundumustega arvestamiseks

ÜLEILMNE EESTLUS

Aitame kaasa, et Eesti ühiskond oleks sidusam ja stabiilsem. Soodustame, et eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannaksid Eesti identiteeti, osaleksid aktiivselt ühiskonnaelus, jagaksid demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunneksid ühtekuuluvust. Loomme võrdseid võimalusi edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks kõigile Eestis elavatele inimestele.

KOGUKONDLIK EESTI

Aitame kaasa, et väljaspool Eestit asuv eestlaskond kannaks jätkuvalt Eesti identiteeti. Loomme võimalusi osaleda Eesti ühiskonna- ja kultuurielus ning toetame tagasipöördumist. Tunnustame Eestit toetavate ja väärtustavate inimeste tegevust Eesti positiivse kuvandi kujundamisel maailmas, Eesti kultuuri tutvustamisel, majanduse ja rahvusvaheliste suhete edendamisel.

NUTIKAS RAHVASTIKU-ARVESTUS

Toetame elanike aktiivsust ja sh ühiskondlikus elus osalemist. Suurendame kogukondade ja vabaühenduste võimekust.

Tagame kvaliteetsed rahvastikuandmed, mis toetavad riigi ja kohalike omavalitsuste avalike ülesannete täitmist ja Eesti elanike lihtsat asjaajamist.

Mõõdikud eesmärkide saavutamise hindamiseks

Tugeva või keskmise riigi-identiteedi kandjate osakaal

(eestlased/teisest rahvusest inimesed)

78% / 85% → 90%

Välismaal elavate eestlaste ühtekuuluvustunne Eestiga

suureneb

Eesti kodanikuühiskonna üldine elujõulisus

2,1 → 1,9

Rahvastikuregistri e-teenuste rahulolu soovitusindeks

70 → 72 või enam

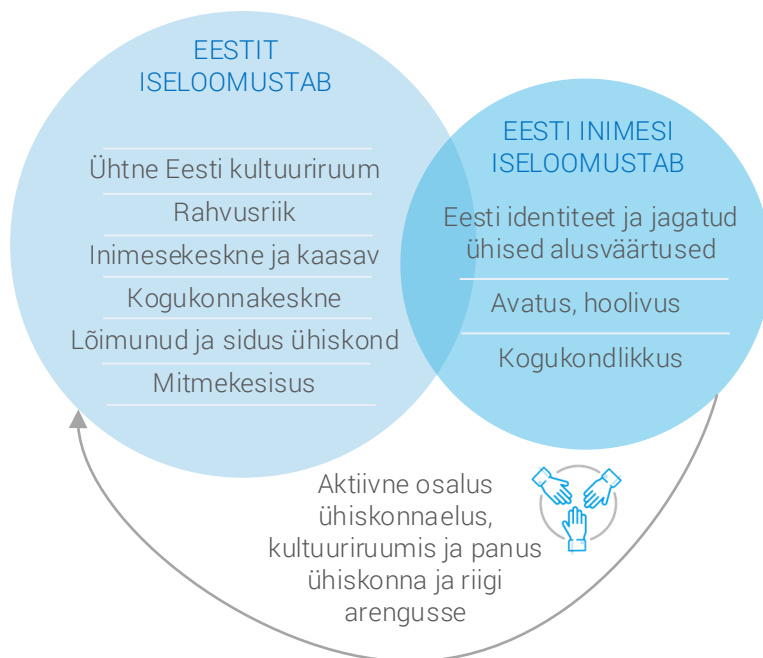

1. Üldeesmärk ja mõõdikud eesmärgi täitmise hindamiseks

ÜLDEESMÄRK: Eesti on sidus ja kaasav ühiskond

Eesti on kestlik rahvusriik, kus kõigil on hea elada. Eesti inimesed on koostöömeelsed, jagavad ühist Eesti kultuuriruumi, väärtustavad Eesti riiki ja tunnevad ühtekuuluvust, sõltumata emakeelest, kultuuritaustast või elukohast. Mitmekesises Eestis jagavad kõik inimesed demokraatlikke väärtusi ja kannavad ühist Eesti identiteeti. Riigi tegevus on inimesekeskne ja toetab kogukondade arengut. Kõik inimesed tunnevad, et nad on väärtustatud ja kaasatud. Eesti inimesed soovivad oma elu Eestiga siduda, nad osalevad aktiivselt kogukondlikus ja ühiskondlikus elus ning aitavad kaasa riigi arengule – selleks on neil palju mitmesuguseid võimalusi nii Eestis kui ka välismaal elades.

Sidus ühtehoidev ühiskond on kõigi Eesti inimeste ühine vastutus – see on meie kõigi Eesti!

EESMÄRGIS OLEVATE MÕISTETE SELGITUS

Eesti inimesed – arengukava on suunatud kõigile inimestele, kes elavad püsivalt või ajutiselt Eestis, aga ka välismaal elavatele Eestiga seotud inimestele.

Eesti identiteet – arengukavaga on võetud siht, et inimesed jagaksid põhiseaduslikke väärtusi ja arusaamu, väärtustaksid eesti keelt ja kultuuri ning määratleksid end Eesti ühiskonna liikmena. Oluline on, et kõik Eesti inimesed siin ja välismaal tunnetaksid end Eesti riigi ja kultuuriruumi osana ja väärtustaksid seda. Arengukava elluviimisel püüdleme selle poole, et soodustada ja toetada Eesti identiteeti.

Demokraatlikud väärtused – Eesti identiteedi kandmise kõrval on tähtis, et inimestel oleksid sarnased olulised alusväärtused, täpsemini demokraatlikud väärtused, mis hõlmavad nii moraalseid kui ka sotsiaalseid aspekte: ühiskonnas aktsepteeritud normide ja inimõiguste austamine, mõtte- sõna- ja usuvabadus, usaldus, **koostöömeelsus, tolerantsus, hoolivus ja avatus** teiste inimeste vastu olenemata erinevustest jne. Inimeste individuaalsed väärtused ja baasväärtuste tõlgendamine on loomulikult mõnevõrra erinev, kuid oluline on, et ühiskonnas poleks ühiskonda lõhestavaid väärtuskonflikte. Ühiskonna alusväärtuste kujunemist mõjutavad nii riik kui ka iga inimene ise. Arengukavaga toetame

ühtekuuluvustunnet, ühiskonnas jagatud väärtusi ja võrdseid võimalusi.

Eesti ühine kultuuriruum – põhineb eesti keelel ja kultuuril. Eesti kultuuriruumi iseloomustavad eesti traditsioonil põhinevad tavad käitumises, suhetes, elukorralduses. Eesti kultuuriruum on laiemalt loodus- ja elukeskkond. Eesti kultuuriruum on ka eespool loetletud väärtuste kujunemise taustsüsteem. Arengukava meetmetega aitame hoida kultuuriruumi elujõulisust ja seda arendada. Peamiselt aitame kaasa sellele, et kõik Eesti inimesed siin ja välismaal tunneksid end osana Eesti kultuuriruumist.

Rahvusriik – arengukava käsitleb Eesti riiki rahvusriigina, mille eesmärk on eesti rahvuse, keele ja kultuuri areng ning kestmine läbi aegade. Eesti keel on riigikeelena peamine teabe-, haridus- ja töökeel. Eestis on igaühele tagatud suhtlus ja asjaajamine ja haridus riigikeeles. Eesti riik austab õigus- ja sotsiaalliigi põhimõtteid ning kõiki Eestis seaduslikult elavaid inimesi sõltumata nende emakeelest ja kultuurilisest identiteedist. Eesti elanikke seob ühine Eesti identiteet.

Mitmekesisus – arengukavas on eelkõige mõeldud kultuurilist mitmekesisust. Austame inimeste erinevusi (keele- ja kultuuritaust, sh religioon, uskumused, kumbed, aga ka teisi igaühe eraelu puudutavaid valikuid) ja arvestame nendega poliitikate kujundamisel. Sealjuures peame silmas, et olenemata mitmekesisusest

jagaksid inimesed sarnaseid olulisi väärtusi ja Eesti identiteeti nagu eespool kirjeldatud.

Inimesekeskne ja kogukondade arengut toetav – arengukava elluviimisel on läbiv põhimõte, et lahendused oleksid kooskõlas inimeste vajadustega ja teisalt toetaksid kogukonnakeskset ehk kogukonnapõhist lähenemist, kus paljude eri poolte (üksikisikud, kogukonna esindajad, vabaühendused, eraettevõtted, kohalikud omavalitsused, kohalikud võrgustikud, eksperdid jt) koostöös aidatakse välja selgitada valdkonda puudutavad probleemid ja need koos ka lahendada.

Lõimunud ja sidus ühiskond¹ – tähendab, et kõik Eesti inimesed, sh eri emakeele ja kultuuritaustaga, vastastikku aktsepteerivad üksteist ja peavad üksteisest lugu, tunnevad ühtekuuluvustunnet, teevad koostööd ja sh saavutavad oma ühiseid eesmärke demokraatlikult, suhtlevad omavahel ja moodustavad sotsiaalseid võrgustikke. Lõimunud ja sidusa ühiskonna alus on Eesti identiteet ning eesti keel ja kultuur. Samas on lõimunud ühiskonna osad ka kõik teised keeled, kultuurid ja rahvused. Sidusas ühiskonnas ei sõltu inimeste kohtlemine nende soost, vanusest, erivajadusest või puudest, rassilist või etnilisest kuuluvusest, seksuaalsest sättumusest, perekonnaseisust, elukohast jne. Sidusa ühiskonna aluseks on ka sotsiaalne kaasatus, mis tähendab inimeste võimalust osaleda. Arengukava elluviimisega aitame vähendada sotsiaalset segregatsiooni ja toetada sidusa ühiskonna jaoks erinevaid olulisi tahke.

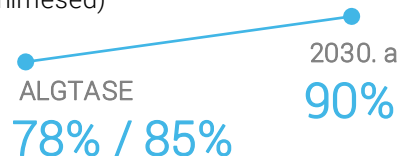
Kaasav ühiskond – inimestel on mitmekesised võimalused osaleda otsuste tegemisel ja aidata kaasa ühiskonna arengule, riik toetab inimeste **ühiskondlikku aktiivsust**, sh osalemist tööhõives, elukestvas õppes ja kodanikuühiskonnas, **ettevõtlikkust**, **kogukondlikkust** ja **soovi riigi arengule kaasa aidata**. Arengukava elluviimisel keskendume nii vanemaerialiste kui ka noorte ühiskondlikus elus osalemise potentsiaali suurendamisele ja eesti keelt mittekõnelevate elanike ühiskondliku aktiivsuse parandamisele. Eesti elanike ühiskondlik aktiivsus on aluseks ka

ühistegevustele ja tugevate kogukondade kujunemisele.

MÕÕDIKUD², MILLEGA HINNATA ARENGUKAVA EESMÄRGI SAAVUTAMIST

Tugeva või keskmise tugevusega riigiidentiteedi kandjate osakaal (eestlased/teisest rahvusest inimesed)

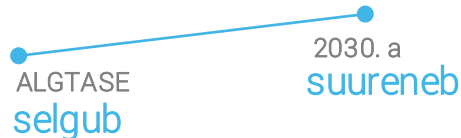
Eesti kodanikuühiskonna üldine elujõulisus

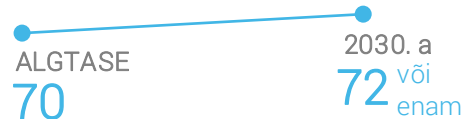
Eesti kodanikuühiskonna indeksit mõõdetakse skaalal 1 kuni 7, kus 1 on väga hea ja 7 väga halb.

Välismaal elavate eestlaste ühtekuuluvustunne Eestiga

Rahvastikuregistri e-teenuste rahulolu soovitusindeks

¹ Sidusa ühiskonna mõiste selgitamisel on lähtutud Euroopa nõukogu definitsioonist.

² Täiendav informatsioon mõõdikute kohta on lisan 3.

2. Olukorra analüüs³

2.1. Sidusa ühiskonna valdkonda iseloomustavad olulisemad näitajad

Eesti areng sõltub demograafilistest alusprotsessidest (sündimusest, suremusest ja rändest), ühiskonna ühtekuuluvustundest ja sidususest, samuti ühiskonna võimekusest tagada kõigile inimestele, sõltumata nende sotsiaalmajanduslikust taustast (sh elukoht, sugu, vanus, rahvus, erivajadus jms) võimalused eneseteostuseks nii majanduslikus, ühiskondlikus kui ka kogukondlikus, ning kultuurielus.

ÜHTSE EESTI IDENTITEEDI KANDMIST JA ERI KODUKEELEGA INIMESTE OMAVAHELISI KONTAKTE PARANDADES LOOME EELDUSI SIDUSAMAKS ÜHISKONNAKS

Rahvastikuregistri 01.01.2021 andmete kohaselt elab Eestis 1 339 361 elanikku, kellest 1 133 954 on Eesti Vabariigi kodanikud. Määratlemata kodakondsusega inimeste arv, kelle elukoht on registreeritud Eestis, oli 68 992 (5,2% elanikest). Teiste riikide kodanike arv, kelle elukoht on registreeritud Eestis, oli 136 415 (suurim osakaal on Venemaa Föderatsiooni kodanikel - 84 952 inimest), järgnevad Ukraina kodakondsusega isikud (11 416).

2015. aastal ületas sisse- ja väljaränne Eestisse esmakordselt väljarännet. Samuti on viimaste aastate jooksul kasvanud lühiajaline ränne Eestisse ning kasvanud on ka Eestisse tagasipöördujate arv. 31.03.2021 seisuga on lühiajalist töötamist registreeritud 6 682 korral.

Uuringud näitavad, et ühendavad väärtused ja ühine identiteet aitab maandada kultuurilise mitmekesisusega seonduvaid võimalikke ohte ühiskondlikule rahule ja heaolule ja vältida sotsiaalse kapitali langust⁴. Mitmekultuurilise ühiskonnaga toimetuleku eeldus ja ühtlasi ühiskonna sidususe alus on ühtne Eesti identiteet, mille jaoks on mh vaja vähendada eri valdkondades segregatsiooni. 2017. aasta uuringu järgi, valdav osa (umbes 80%) nii eestlasi kui ka teisest rahvusest püsielanikke kannab tugevat või keskmise tugevusega riigiidentiteeti⁵. Arengukava elluviimisel on võetud sihiks neid näitajaid parandada. Selleks on tarvis muu hulgas keskenduda ka kommunikatsioonile ja ühise inforuumi kujundamisele ning teadlikkuse suurendamisele.

Ühiskonna sidusus pole olulistes võtmevaldkondades viimastel aastatel oluliselt muutunud: võrreldes teistest rahvustest elanikega on eestlastel Eesti tööturul jätkuvalt parem positsioon. Majanduses ja tööturul parematel aegadel võimalused ühtlustuvad, kuid majandussurutise ja kriiside ajal erinevused suurenevad.⁶

³ Üksikasjalikum olukorra analüüs on arengukava koostamise ettepanekus ja arengukava elluviimiseks mõeldud programmide dokumentides, vt www.siseministerium.ee, www.kul.ee.

Olukorra analüüsimisel on arvestatud ja kasutatud ka „Eesti 2035“ materjale, vt www.valitsus.ee/eesti2035

⁴ Ehala, M. (2019). RITA RÄNNE projekt: Mitmikidentiteedi ja ühtekuuluvuse võimalused ja väljakutsed Eestis. [[www\] \[https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/7_mitmikidentiteedi_ja_uhtekuuluvuse_voimalused_ja_valjakutsed_eestis_raport_m.ehala_.pdf\]\(https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/7_mitmikidentiteedi_ja_uhtekuuluvuse_voimalused_ja_valjakutsed_eestis_raport_m.ehala_.pdf\) \(19.03.2020\).](https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/7_mitmikidentiteedi_ja_uhtekuuluvuse_voimalused_ja_valjakutsed_eestis_raport_m.ehala_.pdf)

⁵ Eesti Ühiskonna Integratsiooni Monitooring. Teistest rahvustest isikute hulgas tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaal oli 2017. aastal vastavalt 39% ja 47%. Praegu on info eesti kodanike ja pikaajaliste vähelõimunud püsielanike kohta, kuid edaspidi on uuringusse kavas lisada veel sihtgrupe.

⁶ Eesti Ühiskonna integratsiooni Monitooring 2020

Üheks põhjuseks on ebapiisav eesti keele õpe erinevatel haridustasemetel, mis ei aita tagada piisavat keeleoskust⁷. Eraldi koolides õppimine pärsib sotsiaalsete kontaktide ja võrgustike teket erineva emakeelega õpilaste vahel. Kuigi aastate jooksul on eesti keele oskuse tase teisest rahvusest elanike seas kasvanud⁸ ning eesti keele tasemeeksamite sooritus paranenud, ei ole umbes pooltel eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanutel aktiivset keeleoskust, eesti keele ja võõrkeelte õppimise võimalused ja õpetamise tase ei ole Eesti kõigis piirkondades ühtlaselt head ega ole eri sihtrühmadele piisavalt kättesaadavad⁹. Mitmes piirkonnas (sh Harju- ja Ida-Virumaa) on probleemiks vähene eesti keele kasutamine ja suhtluskeskkond.

Venekeelse elanikkonna elukohapõhine segregatsioon süveneb,¹⁰ mille üks põhjuseid on nõukogude ajast pärinev elukohtade paiknemine. Enamik venekeelsest elanikkonnast elab ka praegu samades asulates, kuhu sisserändajad algselt saabusid, samal ajal kui ülejäänud Eesti linnades ja maapiirkondades jääb venekeelsete elanike osatähtsus alla viie protsendi¹¹.

Eri kodukeelega inimeste omavaheliste kontaktide tihendamisel on paranemisruumi. Eestlaste kontakt vene keelt kõnelevate inimestega on kümne aasta jooksul enamikes suhtlussfäärides natuke kasvanud: tööl või koolis, Internetis, vabal ajal ja perekonna kaudu suheldes. Vähenenud on see vaid naabrite ja sõprade seas. 2020. aastal on tavapärasest rohkem oldud kontaktis Interneti kaudu, mis võib olla seotud Covid-19 viirusega kaasnenud olukorraga, kui füüsilise kokkupuute asendas suhtlemine Internetis.

Teistest rahvustest elanike kokkupuuted eestlastega on valdavalt pigem kasvanud, 2020. aastal on aga enamikes suhtlusvaldkondades toimunud kontaktide vähenemine (v.a Internetis)¹².

Samas on paranenud teisest rahvusest inimeste enesehinnanguline informeeritus Eestis toimuvast¹³, samuti pakub ETV+ venekeelsele elanikkonnale varasemast suuremat võimalust olla Eesti inforuumis.

Eeltooduga on vaja arvestada eelkõige tõhusa kohanemis- ja lõimumispoliitika kujundamisel. Lisaks on oluline tagada efektiivsete ja proaktiivsete kohanemist ja pikemaajalist lõimumist toetavate teenuste olemasolu ja kättesaadavus, samuti võrdne juurdepääs avalikele teenustele, mis on vajalikud igapäevaseks asjaajamiseks ja täisväärtusliku ühiskonnaliikmena toimimiseks (nt tervishoiu-teenused, juhiloa, tööturu- ja karjääriteenused, haridus jne). Ühtlasi vajab tähelepanu kohaliku tasandi toetamine ja sektoriüleste partnerlus-suhete arendamine. **Arengukavaga on vaja ellu viia tegevusi, mis aitavad suurendada positiivseid kontakte eri kodukeelega inimeste vahel.**

RAHVUSKAASLASED ON OSA EESTI ÜHISKONNAST JA EESTI ESINDAJAD MAAILMAS

Eesti arengule ja kestmisele aitavad kaasa ka väljaspool Eestit elavad rahvuskaaslased¹⁴. Välis-Eesti kogukondadel oli oluline roll Eesti iseseisvuse taastamisel ja riigi ülesehitamisel ning eesti keele ja kultuuri hoidmisel ja arendamisel ühistegevuse kaudu. **Praegugi on rahvuskaaslased Eesti esindajad maailmas, kes**

⁷ EIA 2016/2017. [www] <https://www.2017.inimareng.ee/>; Saar ja Helemäe (2017). *Russian-Speaking Immigrants in Post-Soviet Estonia: Towards Generation Fragmentation or Integration in Estonian Society*.

[www] <https://www.socresonline.org.uk/22/2/13/13.pdf>
8 nt EIM 2017

⁹ Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanud eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus (2018). Eesti Rakendusuuringu Keskus CentAR. [www] <https://centar.ee/case-studies/eesti-keelest-erineva-emakeelega-taiskasvanute-eesti-keele-ope-loimumis-ja-toohoivepoliitikas-kvaliteet-moju-ja-korraldus>; EIM 2017

¹⁰ Kadi Mägi (2018). *Ethnic residential segregation and integration of the Russian-speaking population in Estonia*. [www] <http://dspace.ut.ee/handle/10062/62344>.

¹¹ Inimarengu aruanne 2017/2018. [www] <https://www.2017.inimareng.ee/>.

¹² Eesti Ühiskonna Integratsiooni Monitooring 2020

¹³ EIM 2017

¹⁴ Rahvuskaaslaste all peetakse siin dokumendis silmas kõiki Eesti päritolu inimesi ja nende järeltulijaid, lisaks Eesti sõpru.

aitavad tutvustada Eestit ning tugevdada majandus- ja kultuurisidemeid. Välismaal elavaid Eesti juurtega inimesi on hinnanguliselt kuni 200 000, kes moodustavad ligikaudu 15% kõikidest eestlastest¹⁵. Viimastel aastatel on kasvanud Eestisse naasjate arv. Tagasipöördujad, kes tulevad sageli koos laste ja perega, aitavad kaasa Eesti rahvastiku arengule ja kestmisele. Seetõttu on tähtis riigi sihipärane tegevus välismaal asuva eestlaskonnaga, et sidemed rahvuskaaslaste kogukondadega oleksid jätkuvalt tugevad ning eesti keel ja kultuur jõuaksid võimalikult paljude rahvuskaaslaste ja Eesti sõpradeni.

KODANIKUÜHISKOND ON SIDUSA ÜHISKONNA ALUSTALA

Ühiskondliku sidususe loomisesse annab oma osa kodanikuühiskond, võimaldades inimeste omaalgatuslikku koostööd oma huvide järgimiseks, avalike asjade arutamises ja otsustamises osalemiseks ning muuks ühistevõimeks. Kodanikuühenduste – mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste ning mitteametlike ühenduste, võrgustike ja seltsingute tegevus loob võimaluse, et suur osa elanikest võtab osa demokraatlikest protsessidest ning on kaasatud otsuste langetamisse ja elukeskkonna kujundamisse. Kodanikuühiskonna arendamisel ongi tähtis leida viise, kuidas ühelt poolt väärtustada ja võimestada üksikisikute, kogukondade ja vabaühenduste tegevust ning teiselt poolt tagada läbipaistev otsuste tegemine kodanikuühiskonna aktiivsel osavõtul ning kodanikuühiskonnale soodne tegutsemiskeskond. Eestis on 23 390 mittetulundusühendust ehk mittetulundusühingut (MTÜ), sihtasutust (SA)¹⁶ ja usulist ühendust. Neist 816 on sihtasutused ja üle 500 usulised ühendused.

Võrreldes varasemate uuringutega on **vabatahtlikke kaasavate MTÜ-de osakaal vähenenud**, langedes 2014. ja 2018. aasta võrdluses 68%-lt 53%-le. 2019. aastal avaldatud uuringus selgus,

et kuue aastaga on **vabatahtlikus tegevuses osalenud inimeste osakaal samas suurenenud ligi viiendiku võrra** (kokku oli uuringule eelnenud aasta jooksul osalenud 49%), kuid **vanema-ealiste, noorte ja eesti keelest erineva emakeelega inimeste soov vabatahtlikuna tegutseda on suurem kui senine osalus**. Vanema-ealistel ja eakatel on selge valmisolek olla rohkem kaasatud vabatahtlikkuse tegevusse – suuremat panust on ühiskonda valmis andma 45% 50–74-aastastest.¹⁷

Eesti kodanikuühiskonna üldist elujõulisust mõõdetakse Ameerika Ühendriikide arengukoostöö agentuuri (USAID) indeksiga¹⁸ järgmise seitsme mõõdiku alusel: seadusandlik keskkond, organisatsioonide tegutsemisvõime, majanduslik elujõulisus, huvikaitse ja poliitika mõjutamine, teenuste osutamine, taristu ja avalik maine. Eesti tase on püsinud aastaid sama ja seetõttu on siht kodanikuühenduste elujõulisust märkimisväärselt parandada.

NUTIKAS RAHVASTIKU-ARVESTUS TOETAB RIIGI TOIMIMIST JA INIMESTE LIHTSAT ASJAAJAMIST

Eelmiste teemade kõrval on sidusa ühiskonna ja ka teiste valdkondade eesmärkide toetamiseks oluline **rahvastikutoimingute valdkond**, kus on järgmistel aastatel ülitähtis käia tehnoloogia arenguga kaasas, kasutada selle võimalusi ja maandada riske. Eesti elanikud on harjunud kasutama e-teenuseid, mistõttu vajavad edasiarendamist ka rahvastikuregistri andmetega seonduvad e-teenused. Osa teenuseid ei ole võimalik õiguslikel ja tehnoloogilistel põhjustel e-teenustena pakkuda. Teenuste saamiseks kohapeale minna ei ole aga e-riigis otstarbekas, kuna see nõuab rohkem aega. Seetõttu on tarvis muuta võimalikult palju e-teenuseid mugavaks ja lihtsalt kasutatavaks. Lisaks on vaja üle vaadata ja ümber teha kogu rahvastikuregistri tarkvara.

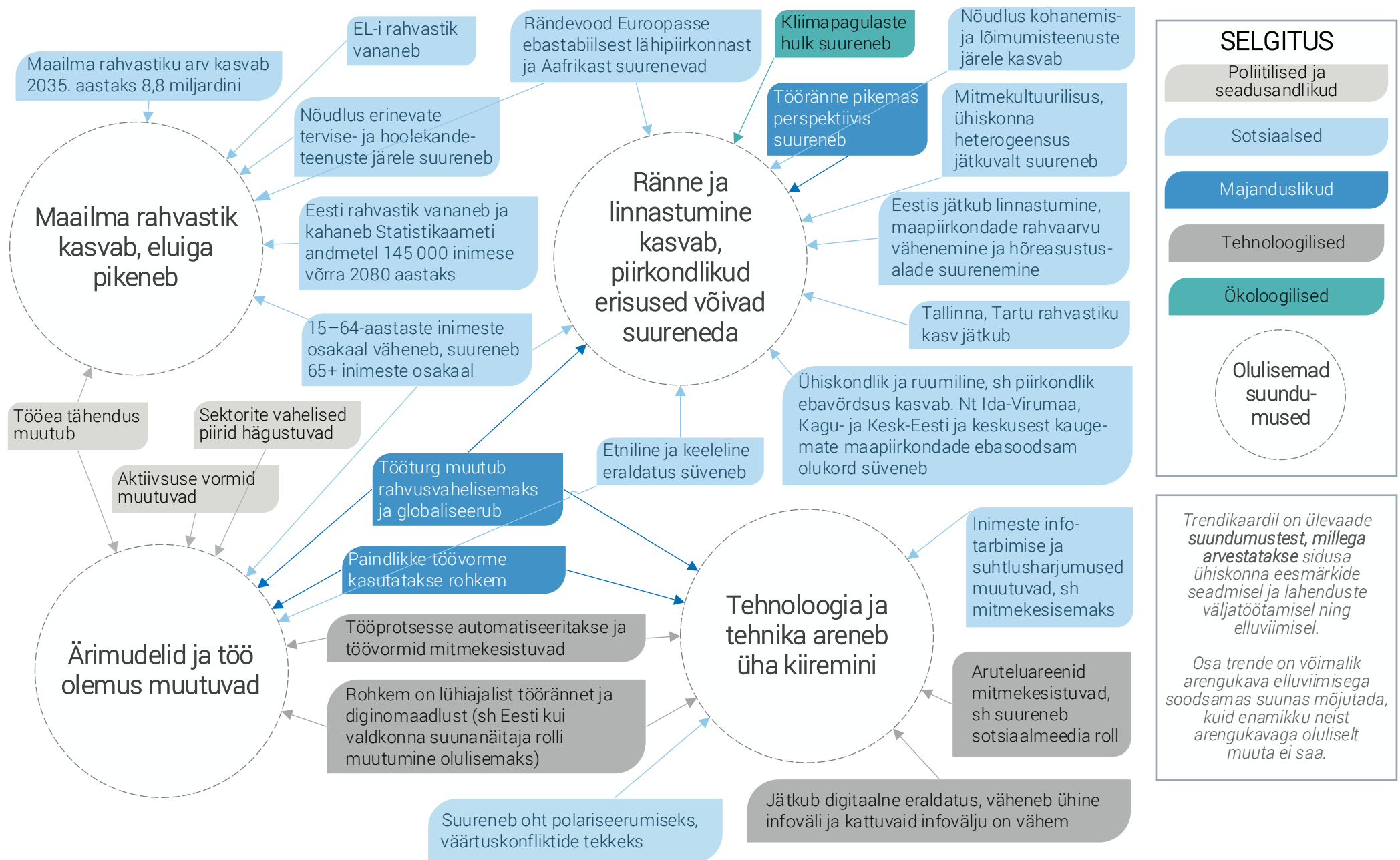
¹⁵ K. Kumer-Haukanõmm, K. Telve. Peatoimetaja T. Tammaru. Eestlased maailmas. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017.

¹⁶ Mittetulundusühingute ja sihtasutuste register 1. jaanuari 2021 seisuga.

¹⁷ Vanema-ealiste ja eakate toimetuleku uuring 2015. [www] https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaaalvaldkond/veu2015aruanne_tnsemorsapraaxis_final.pdf

¹⁸ Indeksit mõõdetakse skaalal, kus 1 on väga hea ja 7 väga halb. Allikas: Ameerika Ühendriikide arengukoostöö agentuur

2.2. Tegevuskeskkonna olulisemad suundumused

MAAILMA RAHVASTIK KASVAB, ELUIGA PIKENEB

Maailma rahvaarv kasvab prognoosi kohaselt 2035. aastaks 8,8 miljardini, samal ajal Euroopa Liidus rahvastik kahaneb ja vananeb¹⁹ ning Eesti seisab silmitsi samade suundumustega²⁰. **Alla 65-aastaste elanike osakaalu vähenemine rahvastikus muudab lähikümnendil üha teravamaks küsimuse, kuidas tagada tööturule piisavalt töötajaid. Üks võimalik lahendus on kaasata tööturule praegu mittetöötavaid või tööga vähem hõivatud elanikerühmi ja võõrtööjõudu²¹. Pikemas plaanis on abi sündimust toetavatest meetmetest. Võõrtööjõu kaasamisel on üha olulisem pakkuda mõjusaid kohanemis- ja lõimumismeetmeid.**

45% 50–74-aastasatest elanikest on valmis senisest rohkem ühiskonda panustama.²² Sellele kasvavale sihtrühmale tasub pakkuda enam sobivaid osalusvõimalusi.

Rahvastiku vananemisega võib suureneda nõudlus erinevate tervise- ja hoolekandeteenuste järele. Sellega seonduvate probleemide leevendamiseks on vaja järgmisel kümnendil enam tähelepanu pöörata meetmetele, mis toetaks inimese toimetulekut terve elukaare jooksul. Paindlik ja inimlik tugi parandab abivajajate elukvaliteeti, täiendab ametlikke sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid. See aitab ka edasi lükata abivajaduse süvenemist ja võimaldab inimesel ennekoike kodus toime tulla. Sellega seonduvalt muutub üha olulisemaks kogukonna ja vabatahtlike roll, kellel on võimalik pakkuda tuge tegevustes, mida sotsiaalteenused üldjuhul ei kata. Vabatahtlike abil ei saa lahendada ametlike sotsiaalteenuste ebapiisava kättesaadavuse küsimust, kuid vabatahtlike panus täiendab sotsiaalteenuseid.

RÄNNE JA LINNASTUMINE KASVAB, PIIRKONDLIKUD ERISUSED VÕIVAD SUURENEDA

Euroopa seisab lähikümnenditel tõenäoliselt silmitsi ulatuslike rändevoogudega ebastabiilsest lähipiirkonnast ja Aafrikast, samuti süveneb tööränne ning kliimapagulus²³. **Rändetrendid²⁴ ja sellega kaasnev suurem mitmekultuurilisus toob kaasa vajaduse ühiskonna paremaks lõimimiseks. Eeltoodud suundumused võivad oluliselt mõjutada Eesti rahvastiku, eesti keele ja kultuuri jätkusuutlikkust. Eesti rahvusvahelistumine toob kaasa ka uusi võimalusi näiteks majanduse elavdamiseks ja Eesti kultuuri laiahaardelisemaks tutvustamiseks, mistõttu on oluline leida tasakaal majandus- ja rahvastikupoliitika eesmärkide seadmisel.**

Kui praegu elab linnades veidi üle poole maailma rahvastikust (55%), siis ÜRO prognooside järgi 2050. aastal juba 68%²⁵. Ka Eestis tekib **jätkuva linnastumise ja maapiirkondade rahvaarvu vähenemise tõttu hõreasustusega alasid aina juurde** ja see seab uued väljakutsed teenuste pakkumisele ja riigi suutlikkusele äärealadel. Statistikaameti rahvastikuprognoosi kohaselt väheneb **kõigi maakondade, v.a Harjumaa ja Tartumaa, rahvastik 15–35% aastaks 2045²⁶**. Praegused rahvastiku-muutused mõjutavad enim Ida-Virumaa, Kagu- ja Kesk- Eesti ning keskustest kaugemate maapiirkondade pikemaajalisi arenguvõimalusi.

Eeltoodu võib veelgi süvendada piirkondlikku ebavõrdsust ja eraldatust. Ühiskondlik ja ruumiline sh piirkondlik ebavõrdsus on viimastel kümnenditel Eestis ja enamikus Kesk- ja Ida-

²² Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring 2015. TNS Emor, Praxis

²³ Eesti 2035 taustapaber „Maailm aastal 2035“.

²⁴ Rändestatistika ülevaade 2015–2019. [www]

https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/randestatistika_est_pdf.pdf; Programm „Siseturvalisus“ [www] www.siseministeerium.ee/stak2030.

²⁵ United Nations. Department of Economic and Social Affairs. 68% of the world population projected to live in urban areas by 2050, says UN (16.05.2018). [www] <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html>.

²⁶ Prognoositav rahvaarv aastani 2045 maakonna ja vanusrühma järgi (aluseks 1. jaanuari 2019 rahvaarv). Statistikaameti andmebaas RV087. [www] shorturl.at/loGH4 (11.03.2020).

Euroopa riikides süvenenud²⁷. Piirkondliku eba-võrdsuse teke on otseselt seotud rahvastiku kahanemisega ja majandustegevuse vähenemisega ääremaal – maakohtade ja väike-linnade elanikel kaob elukoha lähedusest töö ja eluks vajalik²⁸. Sidusa Eesti arengukava kodanikuühiskonna ning lõimumise meetmed toetavad samuti regionaalarengut.

Eestis on jätkuvalt etniline elukohasegregatsioon, mis võib järgmisel kümnendil süveneda. Seda võimendavad ka uussisserändajad, kes valivad elupaigad, kus põhirahvusega kokkupuutepunkte on vähe. Elukoha erinevused põhjustavad omakorda eraldatust hariduses ja tööturul, mis omakorda võimestavad segregatsiooni nõiaringi.²⁹

Keelepõhine eraldatus tööjõuturul ja hariduses, kus enamik vene emakeelega lastest õpivad vene õppekeelega koolides ning eesti emakeelega lapsed eesti õppekeelega koolides, pärsib aga tulevikus erinevate kogukondade vahelisi kontakte ning sh lõimumist.³⁰ Haridusvaldkonna arengukavas ja eesti keele arengukavas on võetud siht, et järgmisel 15 aastal valdavalt eestikeelsele kooliharidusele üle minna ja haridussüsteemi keelepõhist eraldatust vähendada. Sellised suundumused aitavad kindlasti kaasa etnilise eraldatuse vähendamisele, kuid seavad ka ootused tõhusale kohanemis- ja lõimumis-poliitikale.

ÄRIMUDELITE JA TÖÖ OLEMUSE MUUTUMINE AVAB EESTILE UUSI VÕIMALUSI

Tehnoloogia kiire areng aitab toime tulla vähe-neva tööjõuga nii tööprotsesside automatiseerimise kui töövormide mitmekesistamise abil. Tehnoloogia arengu mõjul muutub tööturg enam rahvusvahelisemaks ja globaalsemaks. Tööandja või kliendi füüsiline asukoht ei pea kokku langema töötajaja asukohaga ja kasvab selliste tööde osakaal, mida saab teha igal ajal ja igas kohas (virtuaalne töö).³¹ Kaudselt soodustab see ka lühiajalise töörande ja diginomaadluse levikut. Nendes valdkondades on Eesti juba praegu maailmas suunda näitavaid samme astunud, näiteks võib tuua diginomaadi viisa ja e-residentsuse. Väljatöötamisel on lahendused, mis võimaldavad ühildada diginomaadi viisaga teisi Eesti e-riigi lahendusi. Esialgse prognoosi kohaselt võiks diginomaadi viisat taotleda maksimaalselt u 1800 inimest aastas.³² Eestil oli 2021. aasta alguses üle 76 000 e-residenti – iga aasta lisandub üle 10000 e-residenti aastas. 2021. aasta alguseks olid e-residendid loonud rohkem kui 15000 uut ettevõtet, milles töötab üle 1700 inimese, kelle keskmine palk on Eesti keskmise palga suurusjärgus.^{33,34} Need suundumused jätkuvad ka järgmisel kümnendil ning nendega on oluline arvestada nii üleilmse eestluse idee mõtestamisel kui ka Eesti rahvusvahelistumisega seonduvate võimaluste kasutamisel.

²⁷ Inimarengu Aruanne 2019/2020. [www] <https://inimareng.ee/>.

²⁸ Samas

²⁹ Kadi Mägi (2018). *Ethnic residential segregation and integration of the Russian-speaking population in Estonia*. [www] <http://dspace.ut.ee/handle/10062/62344>

³⁰ Ühtse Eesti kooli mudeli väljaarendamine Eestis. (12.2020) RITA-ränne projekti teemakokkuvõte [www] https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_koolimudelid.pdf

Saar ja Helemäe. (2017). *Russian-Speaking Immigrants in Post-Soviet Estonia: Towards Generation Fragmentation or Integration in Estonian Society* [www] <https://www.socresonline.org.uk/22/2/13/13.pdf>

Ühtse Eesti kooli mudeli väljaarendamine Eestis [www] https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_koolimudelid.pdf

³¹ Tööturg 2035. Tööturu tulevikusuunad ja –stsenaariumid. Arenguseire Keskus. (2018). [www] https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2017/09/tooturg_2035_tooturu_tulevikusuunad_ja_stsenaariumid_A4_veeb.pdf.

³² Eesti loob ühena esimestest riikidest maailmas diginomaadi viisa. [www] <https://www.siseministerium.ee/et/uudised/eesti-loob-uhena-esimestest-riikidest-maailmas-diginomaadi-viisa>.

³³ Ettevõtluse arendamise sihtasutus. [www] <https://www.eas.ee/teenus/e-residentsus/>.

³⁴ Riigikontrolli auditiaruanne „E-residentsuse programmi tulemuslikkus“ [www] <https://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?AuditId=2507&FileId=14645>

UUTEST TEGNOLOOGILISTEST LAHENDUSTEST TULENEVAD MITMED VÄLJAKUTSED

Tehnoloogia areng ja kasutamine puudutab ka inimeste infotarbimise ja suhtlemise harjumuste muutusi. Sotsiaalmeediaajastul on avalike arutelupindade hulk märkimisväärselt mitmekesistunud³⁵. Eriti just nooremad eelistavad avalike teemadega kursisolekuks peamise kanalina sotsiaalmeediat³⁶. Peale noorte on internet mõjutanud traditsioonilise meedia kasutamist ka teistes vanuserühmades³⁷. Võivad suureneda ohud seoses sotsiaalmeedia vahendajate rolliga teemade ja ühiskondliku tähenduse kujundamisel³⁸. Näiteks võivad infovahendajate eesmärgid ja tegutsemispõhimõtted jääda varjatuks ja olla ka pahatahtlikud ning polariseerida eri gruppe, tekitada ja süvendada väärtuskonflikte³⁹. Võib eeldada, et järgmisel kümnendil aruteluareenide mitmekesistumine jätkub ja digitaalne eraldatus ehk digitaalse kirjaoskuse lõhe ning

erisused infokanalite kasutamises võivad suurenedada. Seetõttu on riigil üha keerulisem oma tegevustega aidata kaasa ühise infovälja tekkele ja selle mõjule sidusa ning lõimunud ühiskonna kujunemisel. Samas on võimalik erinevaid sektoreid kaasates leida toimivaid lahendusi inimeste digipädevuste arendamiseks, aruteluareenide turvalisuse suurendamiseks ja kava-kindla kommunikatsiooni tegemiseks (sh on oluline analüüsida sõnumite jõudmist õigete adressaatideni ja kasutada erinevaid võimalusi sõnumite võimalikult täpselt edastamiseks).

E-lahenduste levik loob paljudele võimaluse osaleda ühiskonnas senisest aktiivsemalt (nt liikumispuudega inimesed saavad kergemini teenuseid tarbida)⁴⁰. Üha olulisem on riigi teenuste kujundamisel arvestada inimeste muutuvate vajaduste ja harjumustega ning muuta e-teenused kasutajale senisest lihtsamaks ja tõhusamaks – seda toetab ka rahvastikuregistri andmete kvaliteedi ja olulisuse suurendamine teenuste pakkumisel.

³⁵ Eesti inimarengu aruanne 2019/2020.

³⁶ Eesti inimarengu aruanne 2019/2020. Vihalemm ja Kõuts-Klemm 2017, lk 256, 258; Opermann 2018.

³⁷ Eesti inimarengu aruanne 2019/2020; „Mina. Maailm. Meedia“ (lühidalt MeeMa) uuring 2002–2014). MeeMa uuringu aluseks on viiel korral – 2002, 2005, 2008, 2011 ja 2014 – tehtud sotsioloogiline küsitlus ja intervjuud.

³⁸ Eesti inimarengu aruanne 2019/2020

³⁹ Samas

⁴⁰ Tulevikuraport: Kuidas jõuda sotsiaalselt tõrjutute ja vähe kaasatuteni ning miks see vajalik on? [www]

<https://heakodanik.ee/wp-content/uploads/2014/02/Torjutud-ja-vahe-kaasatud-huviryhmade-kaasamise-raport.pdf>.

3. Alaeesmärgid ja tegevussuunad

Järgmistes alapeatükkides on täpsemini kirjeldatud sidusa ühiskonna eesmärke aastatel 2021–2030, antud üldine ülevaade seonduvatest probleemidest ja selgitatud olulisimaid tegevussuundi, mida aastatel 2021–2030 on vaja koostöös ellu viia, et eesmärkideni jõuda.

Kohanemist ja lõimumist toetav Eesti

ALAEESMÄRK 1: Eesti ühiskond on sidus ja stabiilne, kus eri keele- ja kultuuri-taustaga inimesed kannavad Eesti identiteeti, osalevad aktiivselt ühiskonnaelus, jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Loodud on võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks kõigile Eestis elavatele inimestele.

TEGEVUSSUUND 1.1.: Tänapäevaste, nutikate ja tulemuslike kohanemis- ning lõimumistekondade arendamine

TEGEVUSSUUND 1.2.: Ühine, arusaadav ja usaldusväärne kommunikatsiooni- ja inforuum

TEGEVUSSUUND 1.3.: Ühtekuuluvustunnet toetavate sotsiaalsete kontaktide soodustamine

TEGEVUSSUUND 1.4.: Uuendusmeelse ja vastutustundliku tööturu toetamine

TEGEVUSSUUND 1.5.: Eesti keele oskuse, riigi ja kultuuriruumiga sideme suurendamine

TEGEVUSSUUND 1.6.: Kohaliku tasandi toetamine ja sektoriüleste partnerlussuhete arendamine

Üleilmne eestlus

ALAEESMÄRK 2: Väljaspool Eestit asuv eestlaskond kannab Eesti identiteeti, osaleb Eesti ühiskonna- ja kultuurielus ning Eestisse tagasipöördumine on oodatud ja vajalikul määral toetatud. Eestit toetavad ja väärtustavad inimesed aitavad kujundada Eesti positiivset kuvandit maailmas, tutvustada kultuuri, edendada majandust ning rahvusvahelisi suhteid.

TEGEVUSSUUND 2.1.: Eesti identiteedi edendamine ja säilitamine välismaal

TEGEVUSSUUND 2.2.: Eestisse tagasipöördumise ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamine

TEGEVUSSUUND 2.3.: Välismaal asuva eestlaskonna ja Eesti sõprade kaasamine ühiskonna ellu ja arengusse, koostöö edendamine ning kvaliteetsete teenuste tagamine⁴¹

⁴¹ „Eesti välispoliitika arengukavas 2030“ on täpsemini käsitletud välispoliitika aspektist selliseid teemasid nagu eestlaskonna kaasamine välismaal, tõhusad konsulaartenused, Eesti side eestlaskonnaga välismaal.

Kogukondlik Eesti

ALAEESMÄRK 3: Eesti on inimesekeskne ning kogukondade ja kodanikuühiskonna arengut soosiv riik, kus inimesed on väärtustatud ja kaasatud, jagavad demokraatlikke väärtusi ning aktiivse osalusega kogukondlikus ja ühiskondlikus tegevuses parandavad elukeskkonda.

TEGEVUSSUUND 3.1.: Elanike teadlikkuse ja aktiivsuse tõstmine

TEGEVUSSUUND 3.2.: Kogukondade võimekuse suurendamine

TEGEVUSSUUND 3.3.: Vabaühenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekuse suurendamine

TEGEVUSSUUND 3.4.: Soodsa tegutsemiskeskonna loomine

TEGEVUSSUUND 3.5.: Usuliste ühenduste rolli suurendamine kogukondlikus tegevuses sotsiaalsete probleemide ennetamisel ja lahendamisel

Nutikas rahvastikuarvestus

ALAEESMÄRK 4: Inimeste elusündmustega seonduvad toimingud on mugavad, lihtsasti kättesaadavad ja võimalikult automatiseeritud. Rahvastikuandmed on kvaliteetsed ning toetavad riigi ja kohalike omavalitsuste avalike ülesannete täitmist ja Eesti elanike lihtsat asjaajamist.

TEGEVUSSUUND 4.1: Inimeste elusündmustega seotud andmete kvaliteedi tagamine

TEGEVUSSUUND 4.2.: Rahvastikuregistri andmete kättesaadavuse tagamine

3.1. Kohanemist ja lõimumist toetav Eesti

EESMÄRK

Eesti ühiskond on sidus ja stabiilne, kus eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannavad Eesti identiteeti, osalevad aktiivselt ühiskonnaelus, jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Loodud on võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks kõigile Eestis elavatele inimestele.

MÕÕDIKUD⁴²

	Ühiskonnarühmade vahelised kontaktid <i>Mõõdik on väljatöötamisel → suurenevad</i>		Teise kodukeelega inimeste osalemine tööhõives, kultuurielus, spordis ja vabatahtlikus töös <i>Mõõdik on väljatöötamisel → suureneb</i>
	Eesti elanike teadlikkus ja valmisolek toetada kohanemist ja lõimumist <i>Mõõdik on väljatöötamisel → paraneb</i>		Informeeritus Eestis toimuvast eesti ja muu kodukeelega elanike seas <i>93% ja 87% → > 89% ja 89%</i>

KESKNE PROBLEEM

Eesti ühiskond ei ole piisavalt sidus, mitmes valdkonnas esineb keelepõhist eraldatust ja sellest tingitud ebavõrdsust. Ebavõrdsus ning ühendavate väärtuste nappus võib kaasa tuua ühiskonna polariseerumise ning suurendada väärtuskonfliktide tekkimise tõenäosust eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste vahel.

KESKENDUME JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas luua paindlikud, tänapäevased, süsteemsed ja sihtrühmapõhised kohanemis- ja lõimumistekonnad?
- 2 Kuidas juhtida kohanemise ja lõimumise kommunikatsiooni ning kujundada sihtrühmadele ühine, arusaadav ning usaldusväärne kommunikatsiooni- ja informatsioon?
- 3 Kuidas suurendada sotsiaalsete kontaktide teket, sh kuidas luua ühtekuuluvustunnet ning kontakte ja võrgustikke eri rahvusest inimeste vahel? Kuidas tulla toime ruumilise, sotsiaalse ja virtuaalse segregatsiooniga?
- 4 Kuidas tagada eri sihtrühmade edukus tööturul, sh kriiside ajal, ning toetada tööandjaid ja töötajaid toime tulema mitmekultuurilise keskkonnaga?
- 5 Kuidas suurendada eesti keelt mittevaldavate inimeste eesti keele oskust ja luua võimalusi aktiivseks keelekasutuseks? Kuidas suurendada teiskeelsete ja teisest rahvusest inimeste aktiivsust kogukondlikus ja ühiskondlikus elus ning tugevdada sidet Eestiga? Kuidas toetada keskkonda, mis soodustab eri rahvusest inimeste koosõppimist? Kuidas toetada lapsevanemaid, lapsi, KOVde haridustöötajaid toime tulema keelelise ja kultuurilise mitmekesisusega?
- 6 Kuidas kaasata lõimumis- ja kohanemispoliitikasse ja tegevustesse rohkem kõiki Eestis elavaid inimesi ning eri pooli, nagu KOVid, ettevõtjad, kultuuri-, haridus- ja sotsiaalasutused, vabaühendused? Kuidas suunata neid tihedamalt koostööd tegema?

⁴² Mõõdikute algtase on viimane teadaolev info, ja teine number tähistab eesmärki aastaks 2030. Lisainfo mõõdikute kohta on esitatud lisas 3.

3.1.1 Ülevaade valdkonnast

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

TEGEVUSSUUNAD

Eestis oli 2019. aastal ligikaudu **90** riiklikku kohanemis- ja lõimumisalast teenust

Peamine mitteosalemise põhjus oli **sihtrühmade teadmatus** kohanemis- ja lõimumisteenustest

Kohanemis- ja lõimumisteenused kohati dubleerivad üksteist, liikumine nende vahel ei ole sujuv, sihtrühmad ei ole nendest teadlikud

Eesti riigiasutustel on raske jõuda eesti keelest erineva emakeelega elanikkonnani, et anda nt infot pakutavate teenuste kohta jne.

Teisest rahvusest inimesed jälgivad eesti meediakanaleid vähe ega usalda neid

Uuississerändajatel puuduvad sobivad infokanalid, kust asjakohast infot hankida, sh on informatsioon killustunud

Eesti inimeste **oskus meediat kriitiliselt hinnata** on väike

Eestlaste ja muust rahvusest inimeste **meediaruum kattub vähe**

Meediatarbimises on üha suurem roll **sotsiaalmeedia**

Eesti venekeelsed elanikud on korraka nii kohaliku venekeelse, Venemaa kui ka vähesel määral eestikeelse meedia mõjuväljas ning saavad **meediast vastuolulist teavet**

Eri rahvusest ja erineva emakeelega inimesed suhtlevad omavahel vähe

Ligi kolmandiku eestlaste (28%) suhtlusingis pole ühtegi venelast ja kümnendikul muust rahvusest elanikul ühtegi eestlast

Ruumiline, sotsiaalne ja virtuaalne segregatsioon kasvab

Väljaspool töökohta või kooli on kokkupuude ja suhtlus eestlastega mitu korda väiksem

Uuississerändajatest suhtleb eestlastega aktiivselt ehk iga päev 28% ja mõnel korral nädalas 21%, aktiivne suhtlus puudub pooltel

Pikaajalistel **teisest rahvusest püsielanikel on Eesti tööturul nõrgem positsioon** (töötuse kõrgem määr, madalad palgad jne)

Töötuse määr erines eestlaste ja teisest rahvusest elanike vahel 2019. aastal **1,55** korda

Tööjõuturul rahvuslik ja keeleline **segregatsioon**

Pererändega välis-töötajaga kaasa tulnud abikaasa võib olla kohanemisel halvemas olukorras, kuna tal puudub nt tööandja poolne tugi ja võrgustik

Romade olukord tööturul on keeruline

Tööturul esineb soolist ja keelepõhist segregatsiooni, mis väljendub mh palgalõhes ning ebavõrdsuses

Tööandjad ei ole teadlikud pakutavatest teenustest ja mitmekesisusest

Tänapäevaste, nutikate ja tulemuslike kohanemis- ning lõimumisteenuste arendamine

Ühine, arusaadav ja usaldusväärne kommunikatsiooni- ja inforuum

Ühtekuuluvustunnet toetavate sotsiaalsete kontaktide soodustamine

Uuendusmeelse ja vastutustundliku tööturu toetamine

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

TEGEVUSSUUNAD

Paljud eesti keelest erineva emakeelega (püsi)elanikud ei valda eesti keelt piisavalt hästi

Täiskasvanute eesti keele õppe riiklik korraldus on keeruline ja killustunud eri pakkujate vahel

Määratlemata kodakondsusega inimesi on palju (2020. a u 70 000)

Teistest rahvustest elanike eesti keele oskus on veidi paranenud. Üle 15-aastastest teistest rahvustest Eesti elanikest peab end aktiivseks eesti keele oskajaks 41%, üldse ei oska eesti keelt kümnendik

Nõudlus eesti keele õppe järele ja tasuta koolituste pakkumine ei ole tasakaalus: täiskasvanuid, kes soovivad lähema kolme aasta jooksul eesti keelt õppida, on tunduvalt rohkem kui võimalusi

Umbes 80% eestlasi ja teisest rahvusest püsielanikke kannab tugevat või keskmise tugevusega riigidentiteeti

Haridusasutustel on keeruline toime tulla keelise ja kultuurilise mitmekesisusega

Eesti keele oskuse, riigi ja kultuuriruumiga sideme suurendamine

Kohaliku tasandi toetamine ja partnerlus-suhete arendamine

Kohalike omavalitsuste teadlikkus uussisserändajatest on kasvanud, kuid jätkuvalt pole selget arusaama, mida peaksid omavalitsused uussisserändajate sihtrühma osas ette võtma

Enamik Eesti omavalitsusi ei pööra piisavalt tähelepanu kohanemis- ega lõimumisküsimustele, valdkonda ei analüüsita kohalikul tasandil regulaarselt

Kohanemis- ja lõimumisvaldkonna koostööpartnerid ei suuda alati osutada efektiivselt kohanemis- ja lõimumisteenuseid ning nende omavaheline koostöö ei ole tõhus

KOHANEMIST JA LÕIMUMIST TOETAVA EESTI ALAEESMÄRGI TEGEVUSTE ELLUVIIMISE SEOS „EESTI 2035“ JA ÜRO SÄÄSTVA ARENGU EESMÄRKIDEGA

Kohanemist ja lõimumist toetava Eesti tegevussuundade elluviimine aitab saavutada „Eesti 2035“ strateegilist sihti/muutust:

- Strateegiline siht: „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“,
- Strateegiline siht: „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“,
- Strateegiline siht: „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“,
- Muutus: Oskused ja tööturg,
- Muutus: Rahva kestlikkus, tervis ja sotsiaalkaitse,
- Muutus: Ruum ja liikuvus,
- Muutus: Riigivalitsemine.

Kohanemist ja lõimumist toetava Eesti tegevussuundade elluviimine aitab kaasa ÜRO säästva arengu eesmärkidele:

4. Kvaliteetne haridus,
8. Tööhõive ja majanduskasv,

3.1.2. Olulised tegevussuunad

Tänapäevaste, nutikate ja tulemuslike kohanemis- ning lõimumisteenuste arendamine

Soovime saavutada olukorra, kus vajaduspõhised kohanemis- ja lõimumisteenused on korraldatud kliendikeskselt ja tulemuslikult. Kokku on lepitud teenused, mida sihtrühmadele pakutakse ning sihtrühmad on nendest teadlikud ja teenuste kvaliteediga rahul.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD	Looma selge kohanemis- ja lõimumisteenuste koordineerimis- ning monitoorimissüsteemi. Selleks ❖ loome kohanemis- ja lõimumisrajad, lähtudes sündmusteenuste metoodikast.
TEGEVUSI VIIVAD ELLU KUM, HTM, MEM, RAM, SOM, MKM	Suurendame siht- ja sidusrühmade teadlikkust teenustest. Selleks ❖ koondame info kohanemis- ja lõimumisteenuste kohta ühtsesse veebiväravasse ning levitame seda infot avalikus, era- ja kolmandas sektoris.

Ühine, arusaadav ja usaldusväärne kommunikatsiooni- ja informatsioon

Soovime saavutada olukorra, et Eestis elavad inimesed on ühises, arusaadavas ja usaldusväärses eesti kommunikatsiooni- ja informatsioonis ning tänu mitmesugustele vajaduspõhiste infokanalitele on inimesed hästi kursis Eestis toimuvaga. Tagatud on regulaarne, selge ja faktitäpne kohanemis- ja lõimumisala avalik kommunikatsioon ning asjakohase riigiinfo edastamine, mille tulemuseks on Eesti elanikkonna teadmiste suurenemine kohanemis- ja lõimumisvaldkonnast, inimõigustest ning võrdsest kohtlemisest ja ühiskonna polariseerumise vähenemine. Eesti elanike hoiakud toetavad kohanemist ja lõimumist⁴³.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD	Arendame arusaadavat ja usaldusväärset kommunikatsiooni- ja informatsiooni. Selleks ❖ toetame meediakanaleid vene- ja ingliskeelse sisu arendamisel ning tõstame teadlikkust nendest kanalitest eesti keelest erineva emakeelega inimeste hulgas.
TEGEVUSI VIIVAD ELLU MINISTEERIUMID JA RIIGIKANTSELEI	Arendame kohanemis- ja lõimumisala kommunikatsiooni ja soodustame teabevahetust. Selleks ❖ töötame välja avalikkusele mõeldud veebipõhise tööriista / keskkonna kohanemis- ja lõimumisala kommunikatsiooni tõhustamiseks; ❖ loome avaliku sektori kohanemis- ja lõimumisala kommunikatsiooni- ja teabevõrgustiku. Tagame ametliku kvaliteetse (riigi)info kättesaadavuse inglise ja vene keeles. Selleks ❖ toetame erinevate tegevuste ja abivahenditega (riigi)asutusi ja organisatsioone muukeelse infovahetuse parandamisel. Aitame kaasa väärinfo leviku piiramisele. Selleks ❖ parandame Eesti inimeste meediakirjaoskust ja õpetame allikakriitilisust⁴⁴.

⁴³ Kohanemist ja lõimumist toetavate hoiakute kohta on täpsemalt kirjas üldeesmärgi selgituse juures.

⁴⁴ Sama teemaga seoses on kavandatud tegevusi ka teistes arengudokumentides nagu „Noortevaldkonna arengukava 2021–2035“, „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ ja „Riigikaitse arengukava 2021–2030“.

Ühtekuuluvustunnet toetavate sotsiaalsete kontaktide soodustamine

Soovime saavutada olukorra, kus erineva emakeelega inimeste vahel on usalduslikud, sõbralikud ja tihedad otsekontaktid. Erineva emakeelega inimesed algatavad ja osalevad kogukondlikes ühistegevustes (sh vabatahtlikus tegevuses) ning tunnevad ühtekuuluvustunnet. Lähimõeldud avalik ruum tugevdab kogukondi, vähendab segregatsiooni ja kasvatab üksteise mõistmist ja arvestamist.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI VIIVAD
ELLU KUM, MEM,
RAM, SOM

Tagame kohalikul tasandil toimuvate algatuste avatuse (st ühisloome ja osalusvõimalused) ka eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele. Selleks

- ❖ toetame kohalikke omavalitsusi kohalike kogukondade määratlemisel ning eesti keelest erineva emakeelega inimeste suuremal kaasamisel kohaliku tasandi algatustesse;
- ❖ toetame eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste osalemist erinevates kodanikuühendustes;
- ❖ toetame rahvusvähemuste kultuuriseltside aktiivset kaasamist eestikeelsete üleriigiliste katusorganisatsioonide ja esindusorganisatsioonide töösse.

Vähendame ruumilist, sotsiaalset ja virtuaalset segregatsiooni. Selleks

- ❖ nõustame kohalikke omavalitsusi ja teisi avaliku ruumi ja elukeskkonnaga tegelevaid organisatsioone mitmekesise avaliku ruumiloome teemal⁴⁵;
- ❖ lisame piirkondlikesse arengudokumentidesse (nt Ida-Virumaa tegevuskava jmt.) kohanemist ja lõimumist soodustavaid meetmeid.

Uuendusmeelse ja vastutustundliku tööturu toetamine

Soovime saavutada olukorra, kus tööturuga seotud sotsiaalmajanduslikud näitajad eestlaste ja eri keele- ning kultuuritaustaga inimeste vahel ei erine, tööturul koheldakse inimesi võrdselt ning tööandjad oskavad toime tulla mitmekultuurilise keskkonnaga.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI VIIVAD
ELLU
MINISTEERIUMID,
TÖÖTUKASSA,
MAAKONDLIKUD
ARENDUSKESKUSED

Tõhustame ja parandame tööturuteenuste kättesaadavust ja vajaduspõhisust eri keele- ning kultuuritaustaga inimestele. Selleks

- ❖ toetame valdkondliku poliitikakujundaja teadlikkust eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste olukorrast tööturul ja seeläbi teenusepakujate operatiivsust;
- ❖ tõstame eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste teadlikkust Eesti tööturuteenustest ja -toetustest.

Toetame eesti keelest erineva emakeelega potentsiaalsete töötajate värbamist riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustesse⁴⁶. Selleks

- ❖ toetame ministeeriume ja teisi avaliku sektori asutusi eesti keelest erineva emakeelega inimeste värbamisel;
- ❖ julgustame eesti keelest erineva emakeelega noori kandideerima ja töötama avalikus teenistuses.

⁴⁵ Kvaliteetse ruumi aluspõhimõtted: https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/lisa_3_-_kvaliteetne_ruum_aluspohimotted.pdf

⁴⁶ Avaliku sektori tööhõive võimaluste edastamine muukeelsele elanikkonnale. Analüüs ja ettepanekud.

[www]https://www.rahandusministeerium.ee/system/files_force/document_files/vvtp_avaliku_sektori_toohoive_muukeelset_ele_17102019docx_003.pdf?download=1

Parandame tööandjate suutlikkust toime tulla mitmekultuurilise ja mitmekeelse keskkonnaga. Selleks

- ❖ pakume tööandjatele infot, koolitusi ja asjakohast tuge, et osata töökohal toime tulla keelelise ja kultuurilise mitmekesisusega;
- ❖ edendame võimalusi, et tööandjad saaksid vahetada parimaid kogemusi keelelise ja kultuurilise mitmekesisuse teemal.

Eesti keele oskuse, riigi ja kultuuriruumiga sideme suurendamine

Soovime saavutada olukorra, kus eesti keelest erineva emakeelega inimeste eesti keele oskuse tase ja eesti keelt aktiivselt kasutajate arv kasvab, kus ühiskond toetab erineva emakeelega inimeste koos õppimist, mitmekeelse ja rändetaustaga õpilaskonna igakülgset lõimumist Eesti ühiskonda. Inimeste usaldus riigi institutsioonide vastu on kõrge ning eesti keelest erineva emakeelega inimesed osalevad aktiivselt ühiskondlikus elus.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI VIIVAD
ELLU SIM, KUM,
HTM

Parandame täiskasvanute eesti keele kui teise keele oskuse taset ühismõjus Eesti keele arengukavas sõnastatud tegevussuundadega ((e)-õppevahendite ja -keskkondade loomine, keeletehnoloogia keeleõppesse jõudmise toetamine, õppe kvaliteedi ja korralduse arendamine).⁴⁷ Selleks

- ❖ arendame edasi ja loome uusi digiplatvorme keeleõppeks ja täiskasvanute keeleõppe korraldamiseks, sh aitame kaasa keeleõppe võimalusi koondava digivärava loomisele ja rakendamisele, sh kaardistame selles osas sihtrühma ootusi ja kogemusi ning levitame neile infot;
- ❖ toetame ja loome mitmesuguseid võimalusi eesti keele praktiseerimiseks eestikeelses keelekeskkonnas;
- ❖ jätkame keelekursuste pakkumisega (sh kohanemisprogrammi raames, tegevus eesti keele majades jm).

Tugevdame eesti keelest erineva emakeelega inimeste sidet riigiga. Selleks

- ❖ loome Eesti kodakondsuse taotlemiseks ettevalmistavate teenuste terviklahenduse ja tagame inimeste teavitamise sellest.⁴⁸

Arendame Eesti kultuuriruumi, toetame keelelist ja kultuurilist mitmekesisust ning omakultuuri säilitamist ja arendamist. Selleks

- ❖ jätkame rahvusseltside ja kultuuriomavalitsuste toetamist;
- ❖ toetame eri töökeelega rahvusseltside ja kultuuriorganisatsioonide koostööd;
- ❖ toetame kultuuri- ja noorsootöösutusi lõimumisse panustamisel.

Kujundame keskkonda, mis soodustab erineva emakeelega inimeste koos õppimist erinevates vormides. Selleks

- ❖ nõustame üldhariduskooli, omavalitsus- ja haridusasutusi kohanemis- ja lõimumise küsimustes (sh huviharidus ja noorsootöö)⁴⁹;
- ❖ nõustame lapsevanemaid kohanemis- ja lõimumisteemadel;
- ❖ loome võimalused eesti keele omandamiseks, sh pakume õpilastele pikaajalisi õpilasvahetusi;

⁴⁷ Tegevussuund on kooskõlas „Eesti keele arengukava 2021–2035“ eesmärkidega.

⁴⁸ Planeeritud tegevused on kooskõlas ja avatud „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ raames.

⁴⁹ Tegevussuund on kooskõlas „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ ja „Noortevaldkonna arengukava 2021–2035“ dokumentidega.

	❖ loome võimalused õpilaste emakeeleoskuse ja kultuuritundmise arendamiseks (nt rahvusseltside pühapäevakoolid).
MUUS ARENGU-KAVAS PLANEERITU MILLETA JÄÄKS EESMÄRK SAAVUTAMATA	Lisaks eespool nimetatud tegevustele, kavandatakse erinevaid tegevusi ka „Haridusvaldkonna arengukavas 2021–2035“, milles on eesmärk välja töötada eestikeelse hariduse arendamise plaan, alustades alusharidusest, mis annab piisava keeleoskuse, et jätkata õpinguid eesti keeles järgmistel haridustasemetel. Üheks tegevussuunaks on toetada ühise kultuuri- ja väärtusruumi kujunemist läbi erinevate tegevuste. Nii on näiteks üheks tegevuseks tagada eesti keelest erineva emakeelega põhikoolilõpetajatele nii edasiõppimiseks kui ka tööturul toimetulekuks piisav eesti keele oskus ning vajaduse korral pärast põhikooli eesti keele lisaõpe või tasandusõpe, et võimalikult paljud põhikoolilõpetajatest saavutaksid B2 keeletaseme. Samuti töötatakse välja ja rakendatakse terviklähenemist rändetaustaga õppija juhtumipõhiseks toetamiseks.⁵⁰

Kohaliku tasandi toetamine ja sektoriüleste partnerlussuhete arendamine

Soovime saavutada olukorra, kus kõik avaliku, era- ja kolmanda sektori asutused, kes puutuvad sihtrühmaga kokku, arvestavad oma põhitegevuses eesti keelest erineva emakeelega inimeste⁵¹ vajadustega. Kohanemis- ja lõimumisteenuste pakkujad on heades partnerlussuhetes ning teadlikud iseenda ja teiste osaliste rollidest.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD	Suurendame avaliku, era- ja kolmanda sektori organisatsioonide suutlikkust pakkuda tulemuslikult teenuseid eesti keelest erineva emakeelega inimestele (sh KOVid pakuvad senisest enam kohanemis- ja lõimumisteenuseid). Selleks
TEGEVUSI VIIVAD ELLU KUM, HTM, RAM, SOM, MKM, ELVL	❖ suurendame KOVide teadlikkust kohanemisest ja lõimumisest, võimestame neid tulemuslike kohanemis- ja lõimumisteenuste arendamisel ja pakkumisel; ❖ toetame ja nõustame avaliku, era- ja kolmanda sektori asutusi⁵², kes uussisserändajate, teisest rahvusest püsielanikega kohalikul tasandil kokku puutuvad ja neile (avalikke) teenuseid pakuvad; ❖ suurendame avaliku, era- ja kolmanda sektori organisatsioonide teadlikkust romade kogukonnast, võimestame roma kogukonna liikmeid, nende sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks, arendame välja roma mentoriteenuse. Parendame partnerlussuhteid. Selleks ❖ toetame kohanemis- ja lõimumisvaldkonna sektoriüleste koostööpartnerite võrgustike toimimist; ❖ kaasame ja võimestame rahvusvähemuste kultuuriseltse teenuste (sh uussisserändajatele ja ajutistele viibijatele mõeldud teenuste) väljatöötamisel ja pakkumisel

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Mõeldud on uussisserändajaid ja teisest rahvusest püsielanikke.

⁵² Näiteks kultuuri- ja spordiasutused, muuseumid, raamatukogud, noorteühendused, erialaliidud / ametiühingud, MTÜde katusorganisatsioonid.

3.2. Üleilmne eestlus⁵³

EESMÄRK

Väljaspool Eestit asuv eestlaskond kannab Eesti identiteeti, osaleb Eesti ühiskonna- ja kultuurielus ning Eestisse tagasipöördumine on oodatud ja vajalikul määral toetatud. Eestit toetavad ja väärtustavad inimesed aitavad kujundada Eesti positiivset kuvandit maailmas, tutvustada kultuuri, edendada majandust ning rahvusvahelisi suhteid.

MÕÕDIKUD⁵⁴

Ühtekuuluvustunne
Eestiga
Algtase selgub →
suureneb

Riiklikke
tugiteenuseid
kasutanud
tagasipöördujad
8% → 24%

Välismaal elavad
eestlased, kes on
huvitatud osalemisest
Eesti ühiskonnaelus
76% → 85%

KESKNE PROBLEEM

Rahvuskaaslaste side Eestiga nõrgeneb, kui riik ei jätka piisava sihipärasusega erinevates valdkondades välismaal elava eestlaskonnaga suhtlemist ja nende süsteemset kaasamist.

KESKENDUME JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas määrata selgemad rollid riikliku, kohaliku ja kogukondliku tasandi vahel ja arendada nendel tasanditel koostööd väliskogukondadega?
- 2 Kuidas toetada välismaal elavate rahvuskaaslaste, ennekõike laste ja noorte sidet eesti keele ja kultuuriga, Eesti identiteedi hoidmiseks ja arendamiseks?
- 3 Kuidas säilitada välismaal elava eestlaskonna kultuuripärandit asukohamaa või Eesti mäluasutustes ning tuua seeläbi kultuuri- ja teaduskäibesse uut informatsiooni rahvuskaaslaste kogukondade kohta?
- 4 Kuidas luua ühine infoväli, mis on interaktiivne ja loob parema teadlikkuse Eestis toimuvast, Eesti võimalustest ning tekitab suurema huvi Eesti vastu ja muudab seeläbi infovahetuse tõhusamaks?
- 5 Kuidas soodustada eestlaste tagasipöördumist kodumaale ning toetada tagasitulijaid Eesti eri piirkondadesse naasmisel ja (taas)kohanemisel?
- 6 Kuidas kaasata rahvuskaaslasi Eesti ühiskonna arengusse?
- 7 Kuidas tekitada enam huvi ning kaasata rahvuskaaslasi ja Eesti sõpru Eesti eesmärkide saavutamiseks kultuuris, majanduses ja rahvusvahelistes suhetes?

Aitame saavutada „Eesti 2035“ strateegilist sihti/muutust:

- Strateegiline siht: „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“,
- Strateegiline siht: „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“,
- Strateegiline siht: „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik“,
- Strateegiline siht: „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“,
- Muutus: Oskused ja tööturg,
- Muutus: Ruum ja liikuvus,
- Muutus: Riigivalitsemine.

Aitame kaasa ÜRO säästva arengu eesmärkidele:

10. Ebavõrdsuse vähendamine

⁵³ „Eesti välispoliitika arengukavas 2030“ on täpsemini käsitletud välispoliitika aspektist selliseid teemasid nagu eestlaskonna kaasamine välismaal, tõhusad konsulaartenused, Eesti side eestlaskonnaga välismaal, sh on seal planeeritud täpsemalt välisministeeriumi eesmärgid ja tegevused üleilmse eestluse valdkonnas.

⁵⁴ Mõõdikute algtase on viimane teadaolev info, ja teine number tähistab eesmärgi aastaks 2030. Lisainfo mõõdikute kohta on esitatud lisas 3.

3.2.1. Ülevaade valdkonnast

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

Eesti on üks väiksemaid riike Euroopas. Kolme väljarändelaine tulemusena on Eestil **suur ja hajali paiknev väliskogukond** – hinnanguliselt kuni 200 000 Eesti juurtega inimest

Rahvuskaaslaste kogukonnad erinevad nii suuruse, võimaluste kui ka tausta poolest ning nende vajadused ja ootused riigile on isesugused

Seotus eesti kultuuriruumiga väheneb ning see toob kaasa identiteedi muutumise ja sideme nõrgenemise Eestiga

Suurimad rahvuskaaslaste kogukonnad asuvad **Soomes, Venemaal, Suurbritannias, Saksamaal, Rootsis ja Põhja Ameerikas**

2019. aastal rändas Eestist välja **6500 eestlast**, peamiselt Soome, Suurbritanniasse ja Saksamaale

Eestluse säilimist toetavaid tegevusi tehakse, kuid neid oleks vaja enam

Eestlaskond välismaal **ei saa piisavalt kergelt kätte neile vajalikku praktilist teavet**

Väljaspool Eestit elavate eestikeelsete laste Üleilmakoolis õpib 2020. aastal **260 last 29 riigist**

Tagasipöördujatele on ebapiisavalt teenuseid, mis toetaksid nende tagasipöördumist ja (taas)kohanemist Eestis

Tagasipöördumine on hoogustunud

Teenused ja tugivõrgustikud ei toimi veel piisava süsteemsusega

Nõudlus tagasipöördumist ja kohanemist toetavate teenuste järele **on kasvanud**

i Tagasipöördumist pärsib seda toetava info hajutus – keskkondi palju, kuid vajalik info raskesti leitav

Tihti pöördatakse tagasi koos perega, mistõttu vajavad toetavaid teenuseid **kõik pereliikmed**

Välismaal asuva eestlaskonna huvi Eesti ühiskonna arengusse panustada kasvab

Väljaspool Eestit elavate eestlaste seas kasvab nõudlus avalike teenuste järele

Teadlikkus olemasolevatest e-teenustest ja nende kätte-saadavusest pole piisavalt suur ning mõnikord pole võimalusi neid teenuseid kasutada

Rahvuskaaslaste side Eestiga nõrgeneb, kui riik ei jätka erinevates valdkondades nendega suhtlemist ja süsteemset kaasamist

Oluline roll välismaal asuva eestlaskonna ja eesti sõprade kokku toomisel on inimeste endi algatustel. Näiteks korraldas 2020. aastal Ülemaailmne Eesti Noortevõrgustik esmakordselt **noorte virtuaalpäevad**, et tuua kokku eesti juurtega noori kõikjalt maailmast. **Osaletas üle 75 noort 28 riigist**

Välisesinduste roll kohalike eestlaste kaasamisel pole veel täielikult välja töötatud

TEGEVUSSUUNAD

Eesti identiteedi edendamine ja säilitamine välismaal

Eestisse tagasipöördumise ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamine

Välismaal asuva eestlaskonna ja Eesti sõprade kaasamine ühiskonna ellu ja arengusse, koostöö edendamine ning kvaliteetsete teenuste tagamine

3.2.2. Olulised tegevussuunad

Eesti identiteedi edendamine ja säilitamine välismaal

Soovime saavutada olukorra, kus välismaal elavad eestlased kannavad Eesti identiteeti – tagatud on ühine ja mitmekülgne informatsioon, eesti keele ja kultuuri elujõulisus välismaal ning Eesti vaimse ja materiaalse kultuuripärandi säilitamine.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

Edendame ja säilitame Eesti identiteeti välismaal. Selleks

- ❖ arendame ühist infovälja;
- ❖ hoiame ja edendame eesti kultuuri välismaal;
- ❖ laiendame ja mitmekesistame eesti keele õppimisvõimalusi välismaal⁵⁵;
- ❖ säilitame vaimset ja materiaalselt eesti kultuuripärandit.

TEGEVUSI VIIVAD
ELLU VÄM, SIM, HTM,
KUM

Eestisse tagasipöördumise ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamine

Soovime saavutada olukorra, kus on toetatud ja soodustatud eestlaste tagasipöördumist kodumaale, luues eeldused sujuvaks tagasipöördumiseks ja Eestisse jäämiseks.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

Toetame Eestisse tagasipöördumist ning Eesti eluga (taas)kohanemist. Selleks

- ❖ tagame tagasipöördumist toetavad teenused ja nende arenduse;
- ❖ koondame teadmuse diasporaapoliitika ja tagasipöördujate kohta ning suurendame teadlikkust ühiskonnas;
- ❖ kaasame enam kohalikke omavalitsusi ning parandame nende suutlikkust sihtrühmaga töötamisel, sh teavitustöö tegemisel ja vajalike teenuste pakkumisel tagasipöördujatele (eriti piirkondades väljaspool Tallinna ja Tartut).

TEGEVUSI VIIVAD
ELLU KUM, VÄM

Välismaal asuva eestlaskonna ja Eesti sõprade kaasamine ühiskonna ellu ja arengusse, koostöö edendamine ning kvaliteetsete teenuste tagamine⁵⁶

Soovime saavutada olukorra, kus Eesti side välismaal elava eestlaskonna ning Eesti sõpradega tugevneb pakutavate teenuste laiendamise, rikastamise ning kvaliteedi parandamisega. Nende teenuste kaudu suureneb välismaal elavate eestlaste panus Eesti ühiskonna arengusse.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

Kaasame üleilmset eestlaskonda ühiskonna ellu ja arengusse, edendame koostööd ning tagame kvaliteetsed teenused. Selleks

- ❖ tagame kvaliteetsed konsulaar teenused välisesindustes ja välisesinduste suureneva rolli kohaliku eestlaskonna kaasamisel;
- ❖ kaasame enam välismaal elavaid Eesti päritolu noori⁵⁷;
- ❖ aitame kaasa eesti kultuuri rahvusvahelistumisele;
- ❖ julgustame ja toetame kodanikualgatust ning edendame rahvadiplomaatiat.

TEGEVUSI VIIVAD
ELLU VÄM, SIM, HTM,
KUM

⁵⁵ „Eesti keele arengukava 2021–2035“ tegevused.

⁵⁶ „Eesti välispoliitika arengukavas 2030“ on täpsemini käsitletud välispoliitika aspektist selliseid teemasid nagu eestlaskonna kaasamine välismaal, tõhusad konsulaar teenused, Eesti side eestlaskonnaga välismaal.

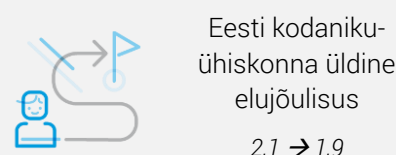
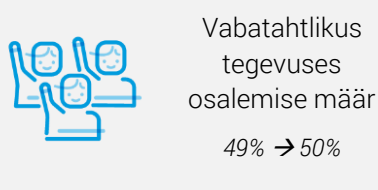
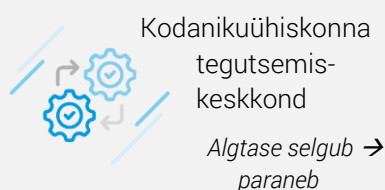
⁵⁷ Ka „Noortevaldkonna arengukava 2021–2035“ tegevused.

3.3. Kogukondlik Eesti

EESMÄRK

Eesti on inimesekeskne ning kogukondade ja kodanikuühiskonna arengut soosiv riik, kus inimesed on väärtustatud ja kaasatud, jagavad demokraatlikke väärtusi ning aktiivse osalusega kogukondlikus ja ühiskondlikus tegevuses parandavad elukeskkonda.

MÕÕDIKUD⁵⁸

KESKNE PROBLEEM

Kodanikuühiskonna tegutsemiskeskond ei toeta piisavalt selle elujõulisust.

KESKENDUME JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas toetada vanemaealiste, noorte ja eesti keelest erineva emakeele ning määratlemata kodakondsusega inimeste ühiskondlikus elus osalemist?
- 2 Kuidas väärtustada kogukondi kui elu- ja toimekeskkonna kujundamise ja ühistevõtte pakkumise keskeid osalisi ning neid võimendada?
- 3 Kuidas suurendada vabaühenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekust ning majanduslikku jätkusuutlikkust?
- 4 Kuidas tagada läbipaistev otsuste tegemine kodanikuühiskonna aktiivsel osavõtul ning vabaühenduste suutlikkus oma liikmete huve süsteemselt esindades kaasa rääkida?
- 5 Kuidas suurendada usuliste ühenduste rolli kogukondlikus tegevuses sotsiaalsete probleemide ennetamisel ja lahendamisel?

Aitame saavutada „Eesti 2035“ strateegilist sihti/muutust:

- Strateegiline siht: „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“,
- Strateegiline siht: „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“,
- Strateegiline siht: „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“,
- Muutus: Oskused ja tööturg,
- Muutus: Rahva kestlikkus, tervis ja sotsiaalkaitse,
- Muutus: Ruum ja liikuvus,
- Muutus: Riigivalitsemine.

Aitame kaasa kõikidele ÜRO säästva arengu eesmärkide saavutamisele, kuna sellega toetatakse vabaühenduste võimekust ning vabaühendused aitavad moel või teisel kaasa kõikidele säästva arengu eesmärkide saavutamisele.

⁵⁸ Mõõdikute algtase on viimane teadaolev info, ja teine number tähistab eesmärgi aastaks 2030. Lisainfo mõõdikute kohta on esitatud lisas 3.

Kodanikuühiskonna tegutsemiskeskond. Mõõdik väljatöötamisel. Riigi roll kodanikuühiskonna tegutsemiskeskonna loomisel, nt ministriumide partnerite rahulolu tegutsemiskeskonna ja poliitika kujundamise läbipaistusega.

Vabatahtlikus tegevuses osalemise määr. Osakaal elanikkonnast, kes on viimase 12 kuu jooksul osalenud vabatahtlikus tegevuses. Allikas: Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring.

Eesti kodanikuühiskonna üldine elujõulisus. Indeks koosneb seitsmest komponendist: seadusandlik keskkond, organisatsioonide tegutsemisvõime, majanduslik elujõulisus, huvikaitse ja poliitikate mõjutamine, teenuste osutamine, taristu ja avalik maine. Indeksit mõõdetakse skaalal 1 kuni 7, kus 1 on väga hea ja 7 väga halb. Allikas: Ameerika Ühendriikide arengukoostöö agentuur (USAID).

3.3.1. Ülevaade valdkonnast

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

TEGEVUSSUUNAD

Vanemaealiste, noorte ja teiskeelsete soov osaleda vabatahtlikus tegevuses on suurem kui nende tegelik osalus

Kõigile pole sobivaid osalusvõimalusi

45%

uussisserändajaid pole vabatahtlikus tegevuses osalenud, kuid sooviks seda teha

55-aastaste ja vanemate elanike kaasatus vabatahtlikku tegevusse on Eestis üks väiksemaid

Teiskeelsetel pole piisavalt infot

Eraisikud ja ettevõtted annetavad kodanikuühiskonnale vähe

Eesti noored on vabatahtlikus tegevuses osalemisel passiivsemad võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikide noortega (Eestis 27%, EL-i keskmine 31%)

Püsiannetajate osakaal elanikkonnast on 12%, kuid 18–60 aastastest on valmis raha annetama üheksa inimest kümnest

Kohalikes omavalitsustes ei kaasata ega võimestata kogukondi süsteemselt ja igapäevaselt

14% inimesi peab oluliseks lasta elanikel kaasa rääkida riigiasjades ja kaitsta sõnavabadust

Riiklikult ei ole seni kogukondade võimestamisega süsteemselt tegeletud

1/3 MTÜ-dest on rohkem kui kolm rahastamisallikat

Juriidiliste isikute tehtud annetuste summa ei ole eri aastatel kasvanud

Omatulu teenivaid MTÜ-sid oli 2017. aastal 57%. Palgalisi töötajaid on 36% MTÜ-del ja see on aastatega veidi kasvanud

Otsuste tegemisse kaasamine ei ole piisavalt võimaldatud, huvirühmade oskus osaleda on kasin

Eesti vabaühenduste huvikaitsevõimekus on hea võrreldes piirkonna teiste organisatsioonidega, ent see on püsinud viimased viis aastat muutumatuna

Vabaühenduste riigieelarveline rahastamine ei ole piisavalt läbipaistev, mõjus ega kõigile võimalik

Poliitikakujundamisse kaasamine on tihti formaalne ja selleks ei anta piisavalt aega

Usuliste ühenduste rolli tugevdamine kogukonnatöös vajab enam tuge ja tähelepanu

Eestis tegutseb umbes 500 usulist ühendust. Usulistest ühendustest enamik kuulub kirikutesse või koguduste liitudesse

Elanike teadlikkuse ja aktiivsuse tõstmine

Kogukondade võimekuse tõstmine

Vabaühenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekuse suurendamine

Soodsa tegutsemiskeskonna loomine

Usuliste ühenduste rolli suurendamine kogukondlikus tegevuses sotsiaalsete probleemide ennetamisel ja lahendamisel

3.3.2. Olulised tegevussuunad

Elanike teadlikkuse ja aktiivsuse suurendamine

Soovime saavutada olukorra, kus vanemaealised, noored ja teiskeelsed elanikud osalevad vabatahtlikus tegevuses ja kodanikuühenduste tegevuses vähemalt sama palju kui teised vanuserühmad ja eestikeelsed elanikud. Neil on piisavalt infot osalemisvõimalustest. Eraisikud annetavad kodanikuühendustele süsteemselt ja teadlikult.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD TEGEVUSI VIIVAD ELLU SIM, KUM, RAM, SOM	Suurendame vanemaealiste, noorte ja teiskeelsete elanike osalemist ühiskondlikus elus. Selleks ❖ parandame inimeste teadlikkust ja teadmisi osalusvõimalustest; ❖ suurendame teiskeelsete elanike ja noorte teadlikkust võimalustest kodanikuühiskonnas osaleda; ❖ suurendame vabaühenduste valmisolekut teiskeelsete elanike, vanemaealiste ja noorte kaasamiseks vabatahtlikena; ❖ aitame kujundada laste ja noorte sotsiaalse mõjuga tooteid ja teenuseid ning arendame välja süsteemse kogukonnapõhise laste ja noorte kaasamismudeli. Innustame eraisikuid ja ettevõtteid annetama. Selleks ❖ loome seadustes eeldusi, millega soodustada annetamist; ❖ edendame vabaühenduste oskust koguda annetusi, sh pakkuda tuge ja nõustamist vabaühendustele; ❖ levitame vabatahtlikus tegevuses ja annetuskampaaniates osalemist kui meeskonnatöö arendamise vormi nii avalikus kui ka erasektoris.
MUUS ARENGU- KAVAS PLANEERITU MILLETA JÄÄKS EESMÄRK SAAVUTAMATA	„Noortevaldkonna arengukava 2021–2035“ toetab noorte vabatahtlikena osalemist vabaühenduste tegevuses kogukonnapraktika raames ning suurendab noorte vabatahtlike osalust nooroostöö asutustes või organisatsioonides.

Kogukondade võimekuse suurendamine

Soovime saavutada olukorra, kus kogukondi tunnustatakse oluliste osalistena ja nad osalevad aktiivselt elu- ja toimekeskkonna kujundamisel. Toimib eri poolte võrgustamine ja koostöö. Juurutatakse ja arendatakse süsteemset võrgustikupõhist kaasamist ja kogukondade võimestamist.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD TEGEVUSI VIIVAD ELLU SIM, MEM, RAM SOM	Võimestame kogukondi otsustusprotsessides osalema. Selleks ❖ arendame asumi- ja külaseltside tegevust ning arvestame linnaruumi kujundamisel kogukondade vajadustega; ❖ muudame KOV-ides vabaühenduste rahastamine läbipaistvamaks ja suurendame KOV-i ametnike teadlikkust kodanikuühiskonnast; ❖ aitame kohalikel omavalitsustel määratleda ja kaardistada koos kohalike elanikega oma kogukonnad ning kaasata neid otsustusprotsessidesse pakkudes selleks senisest mitmekesisemaid võimalusi.
MUUS ARENGU- KAVAS PLANEERITU, MILLETA JÄÄKS EESMÄRK SAAVUTAMATA	„Noortevaldkonna arengukava 2021–2035“ tegevussuund „Noorte õiguste kaitsmine riigis on järjepidev ning noorte aktiivne kodanikuosalus toetatud“ toetab noorte mõtestatud ja aktiivset kaasamist ning osalust nii valikute kaalumisel kui otsuste tegemisel ja elluviimisel. Mh tagatakse noorte kaasärääkimise võimalus ja arvamuse ära kuulamine kõigil tasanditel. Noori võimestatakse olema aktiivsed kodanikud.

Vabaühenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekuse suurendamine

Soovime saavutada olukorra, et Eestis on võimekad vabaühendused ja sotsiaalsed ettevõtted, kellel on head finantsmajanduslikud oskused ja mitmekesine tulubaas. Vabaühendustele on loodud raha saamiseks eri võimalusi. Vabaühendused rakendavad mõju- ja teaduspõhist hindamist ning panustavad innovatsiooni loomisesse Eestis.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI VIIVAD
ELLU SIM, JUM,
MKM, RAM, SOM

Toetame vabaühenduste võimekuse kasvu. Selleks

- ❖ kasutame koosloome, disainmõtlemise jm meetodeid, et koos vabaühendustega probleeme tuvastada ja neile lahendusi välja töötada;
- ❖ mitmekesistame vabaühenduste rahastusallikaid ja vähendame vabaühenduste sõltuvust projektitoetustest, rakendades eri finantsinstrumente.

Loomesoodsad tingimused vabatahtlike ja annetuste kaasamiseks. Selleks

- ❖ vähendame vabatahtlike kaasamisega seotud kulusid, riske ja teisi takistusi – vabatahtlike kindlustamine, riigisisene lähetamine jm.

Toetame sotsiaalsete ettevõtete teket ja tegutsemist. Selleks

- ❖ lepime kokku sotsiaalse ettevõtluse tähenduses ja praktilises kasutamises;
- ❖ kohandame õigusruumi selliseks, mis arvestab sotsiaalse ettevõtlusega;
- ❖ laiendame ettevõtlustoetusi sotsiaalsetele ettevõtetele ja majandustegevusega tegelevatele vabaühendustele.

Soodsa tegutsemiskeskonna loomine

Soovime saavutada olukorra, kus otsuseid tehakse koos huvirühmadega, keda otsus mõjutab või kes kindla valdkonna arengule kaasa aitavad. Kaasamine on sisuline ja mõistliku ajakavaga, jättes osalistele piisavalt aega reageerida. Vabaühenduste huvikaitsevõimekus on kasvanud ja riigiasutustes kasutatakse strateegilise partnerluse koostöövorme. Vabaühenduste rahastamine on läbipaistev ja mõjus ning sellele pääsevad ligi eri vabaühendused, kuid mõistliku halduskoormusega.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI VIIVAD
ELLU
MINISTEERIUMID,
RIIGIKANTSELEI,
KOHALIKUD
OMAAVALITSUSED

Tõhustame ja parandame poliitikakujundamise käiku⁵⁹ ministeeriumites ja kohalikul tasandil. Selleks

- ❖ edendame kaasamisprotsesse, rakendades selleks tõhusamalt ministeeriumite kaasamiskoordinaatoreid ja kaasamiskoordinaatorite võrgustikku;
- ❖ suurendame poliitikakujundajate kaasamissuutlikkust;
- ❖ suurendame poliitikakujunduses osalevate vabaühenduste huvikaitsevõimet.

Muudame vabaühenduste rahastamise läbipaistvaks. Selleks

- ❖ juurutame ministeeriumites ja nende allasutustes strateegilist partnerlust vabaühendustega;
- ❖ edendame koostööd vabaühenduste rahastajate vahel ja uuendame „Ühenduste rahastamise juhendmaterjali“.

⁵⁹ Täpsemad tegevused kavandatakse „Avatud valitsemise partnerluse tegevuskavas“.

Usuliste ühenduste rolli suurendamine kogukondlikus tegevuses sotsiaalsete probleemide ennetamisel ja lahendamisel

Eesti Vabariigis on usuvabadus tagatud individuaalsel ja kollektiivsel tasandil nii seadustes kui ka praktiliselt igapäevaelus. Usuvabaduse tagamisel kujundatakse poliitikat teadmispõhiselt ja arvestatakse ühiskonnas toimuvate muutustega. Usuliste ühenduste roll kogukondade toetamisel on kasvanud.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI VIIVAD
ELLU SIM, KUM

Edendame usuasjade valdkonnas teadmispõhist poliitikakujundamist ja süsteemselt toetame usuliste ühenduste tegevust. Selleks

- ❖ nõustame riiklikke ja omavalitsusinstitutione Eesti religioonisituatsiooni küsimustes;
- ❖ toetame usuliste ühendusi enesekorralduse teostamisel ja kogukondade toetamisel;
- ❖ suurendame riigi panust ajalooliste ja riikliku kaitse all olevate pühakodade, samuti kaitsealuste hoonete ning kunstivarade restaureerimiseks;
- ❖ kaardistame koos Eesti Kirikute Nõukoguga võimalusi ja vajadusi ühiste uuringute ning analüüside läbiviimiseks, mis aitavad kaasa valdkonna tegevuste arendamisele;
- ❖ suuname koos Eesti Kirikute Nõukoguga oma tegevusi, et tõsta Eesti elanike teadlikkust ja usaldust oikumeenilise koostöö suhtes;
- ❖ kaasame Eesti Kirikute Nõukogu esindajad usuliste ühenduste tegevusvaldkonda puudutavatesse küsimustesse, kus Eesti Kirikute Nõukogu esindab oma liikmete ühiseid seisukohti ning huve suhetes ministeeriumiga;
- ❖ edendame usuliste ühenduste koostööd.

3.4. Nutikas rahvastikuarvestus

EESMÄRK

Inimeste elusündmustega seonduvad toimingud on mugavad, lihtsasti kättesaadavad ja võimalikult automatiseeritud. Rahvastikuandmed on kvaliteetsed ning toetavad riigi ja kohalike omavalitsuste avalike ülesannete täitmist ja Eesti elanike lihtsat asjaajamist.

MÕÕDIKUD⁶⁰

	Rahvastikuregistris olevate elukohaandmete tegelikkusele vastavate andmete osakaal 75% → > 75%		Rahvastikuregistrisse tehtud päringute arv (miljonites) 125 → > 119
	Rahvastikuregistri e-teenuste arv 15 → > 15		Rahvastikuregistri e-teenuste rahulolu soovitusindeks 70 → > 72

KESKNE PROBLEEM

Rahvastikuregistri tarkvara on vananenud ega toeta tänapäevaste IT-lahenduste loomist. On teenuseid, kus andmete kogumise käik ei taga kasutajate ootustele vastavat andmete kvaliteeti.

KESKENDUME JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas tagada rahvastikuregistris kvaliteetsed elukohaandmed, mis on aluseks riigi ja kohalikel omavalitsuste teenuste pakkumisel Eesti elanikele?
- 2 Kuidas tagada rahvastikuregistri tarkvara ajakohasus ja sobivus, et selle abil mugavalt pakkuda osutavaid teenuseid?
- 3 Kuidas aidata kaasa, et rahvastikuregistri andmetega seonduvad e-teenused oleksid mugavad, lihtsalt üles ehitatud ja loogiliselt seotud?
- 4 Kuidas tagada, et kõigi riigiga kokkupuutuvate välismaalaste andmeid hoitaks keskselt?

Aitame saavutada eelkõige „Eesti 2035“ strateegilist sihti/muutust:

- Strateegiline siht: „Eestis on kõigi vajadusi arvestav turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“,
- Strateegiline siht: „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“,
- Muutus: Riigivalitsemine.

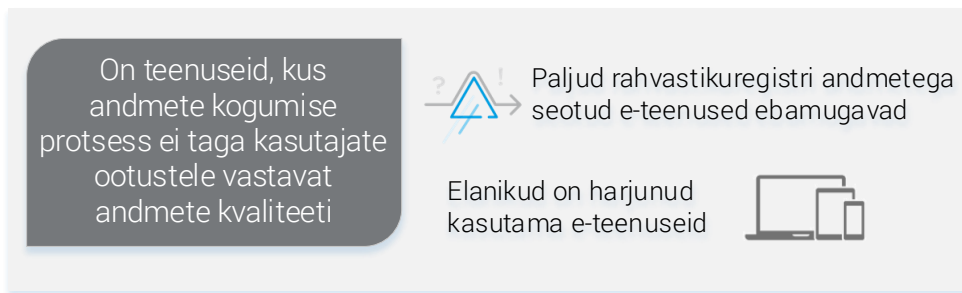
Aitame kaasa ÜRO säästva arengu eesmärkidele:

16. Rahumeelsed ja kaasavad institutsioonid

⁶⁰ Mõõdikute algtase on viimane teadaolev info, ja teine number tähistab eesmärki aastaks 2030. Lisainfo mõõdikute kohta on esitatud lisas 3..

3.4.1. Ülevaade valdkonnast

LAHENDAMIST VAJAVAD PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

TEGEVUSSUUNAD

Inimeste elusündmustega seotud andmete kvaliteedi tagamine

Rahvastikuregistri andmete kättesaadavuse tagamine

Rahvastikuregister on ka edaspidi Eesti kui e-riigi toimimiseks keske tähtsusega

Üha suurenev surve arendada tarkvara

Rahvastikuregistri tarkvara on vananenud ega toeta tänapäevaste IT-lahenduste loomist

3.4.2. Olulised tegevussuunad

Inimeste elusündmustega seotud andmete kvaliteedi tagamine

Soovime saavutada olukorra, kus rahvastikuandmed on kvaliteetsed ning toetavad riigi ja kohalike omavalitsuste avalike ülesannete täitmist ja Eesti elanike lihtsat asjaajamist.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI VIIVAD ELLU
SIM (PPA, SMIT), JUM,
VÄM, HTM,
RAHVUSARHIIV, RAM
(MTA), MAA-AMET,
MAANTEEAMET,
KOV-ID JT.

Tagame, et rahvastikuregistrisse kantavad andmed oleksid võimalikult kvaliteetsed. Suurendame rahvastikuregistri andmete olulisust teenuste pakkumisel. Selleks

- ❖ loome rahvastikuregistris tehtavatele menetlustele uue tarkvara;
- ❖ loome tervikteenuseid (sündmusteenused);
- ❖ võimaldame ametniku osaluseta teenuseid;
- ❖ ajakohastame rahvastikuregistri menetlusi;
- ❖ vähendame paberdokumente;
- ❖ loome uusi e-teenuseid;
- ❖ parandame elukohaandmete kvaliteeti.

Rahvastikuregistri andmete kättesaadavuse tagamine

Soovime saavutada olukorra, kus rahvastikuregister on töökindel ja võimaldab osutada paindlikke teenuseid.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI VIIVAD ELLU
SIM, SMIT, MKM

Kindlustame, et rahvastikuregistri andmed on kättesaadavad. Selleks tagame

- ❖ rahvastikuregistri tarkvara uuendamise;
- ❖ rahvastikuregistri tarkvara vastavuse e-riigi nõuetele;
- ❖ rahvastikuregistri õiguspärase kasutamise;
- ❖ rahvastikuregistri turvalisuse;
- ❖ ajakohase tehnoloogia kasutuselevõtu ja kooskõla tööprotsessidega.

4. Arengukava elluviimine ja maksumuse prognoos

4.1. Arengukava elluviimine ja juhtimine

Arengukava viiakse ellu lähtudes riigieelarve seadusest ja Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. aasta määrusest nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“. Arengukava eesmärgi ja alaeesmärkide elluviimiseks on programmid. Programmid on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga igal aastal lisandub programmidesse üks planeeritav aasta. Programm kooskõlastatakse ministriumidega, kes planeerivad oma teenuste raha programmis, kuid esitatakse arvamuse avaldamiseks või teadmiseks ka nendele, kes planeerivad oma teenuste raha mõne teise valdkondliku arengukava programmi kaudu, aga kellel on samas oluline roll sidusa Eesti arengukavaga seatud eesmärkide saavutamisel.

Sidusa Eesti arengukava elluviimist koordineerivad kultuuriminister, siseminister ja välisminister. Siseministeeriumi, Kultuuriministeeriumi ja Välisministeeriumi ülesanne arengukava elluviimisel ja suunamisel on oma vastutusvaldkonna tegevuste elluviimine, arengukava elluviimise üldine seiramine, tegevuste ja eriarvamuste ühtlustamine, arengukava aruannete ja uuendamise korraldamine. Samuti arengukava elluviimiseks ja aruandluse toetamiseks vajaliku juhtkomisjoni ja muu töörühma või nõukoja moodustamine ja tööülesannete määramine, et aidata kaasa teemadevahelisele

prioriseerimisele ning parimate võimaluste leidmisele üld- ja alaeesmärkide saavutamiseks.

Arengukava juhtkomisjoni tööd koordineerivad Kultuuriministeerium, Siseministeerium, Välisministeerium ja sinna kuuluvad Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium, Maaeluministeerium, Kaitseministeerium, Riigikantselei, Eesti Linnade ja Valdade Liidu esindaja, huvirühmade esindajad ning eksperdid. Täpne koosseis määratakse kindlaks komisjoni moodustamisel.

Vajaduse korral moodustatakse programmide koostamise ja elluviimise seiramise ning valdkonnakomisjoni tegevuse tarbeks teabe andmiseks eksperdirühmasid.

Teised arengukava elluviimises osalevad ministriumid ja nende valitsemisala asutused viivad arengukava ellu programmi(de) kohaselt. Arengukava eesmärkide saavutamisele aitavad kaasa ka Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Maaeluministeerium, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium. Arengukava elluviimisse kaasatakse ka kohaliku omavalitsuse üksused, teemaga seotud vabaihendused ja huvirühmad.

4.2. Aruandlus ja arengukava uuendamine

Arengukava eesmärkide saavutamisest ülevaate saamiseks hinnatakse igal aastal selle täitmist tulemusvaldkonna aruandluse raames. Selleks tuleb arengukava elluviimises osaleval

ministeeriumil, kes kavandab oma raha vastavas tulemusvaldkonnas, koostada igal aastal oma vastutusalasse jäävate meetmete ja tegevuste rakendamise kohta ülevaade ja esitada see

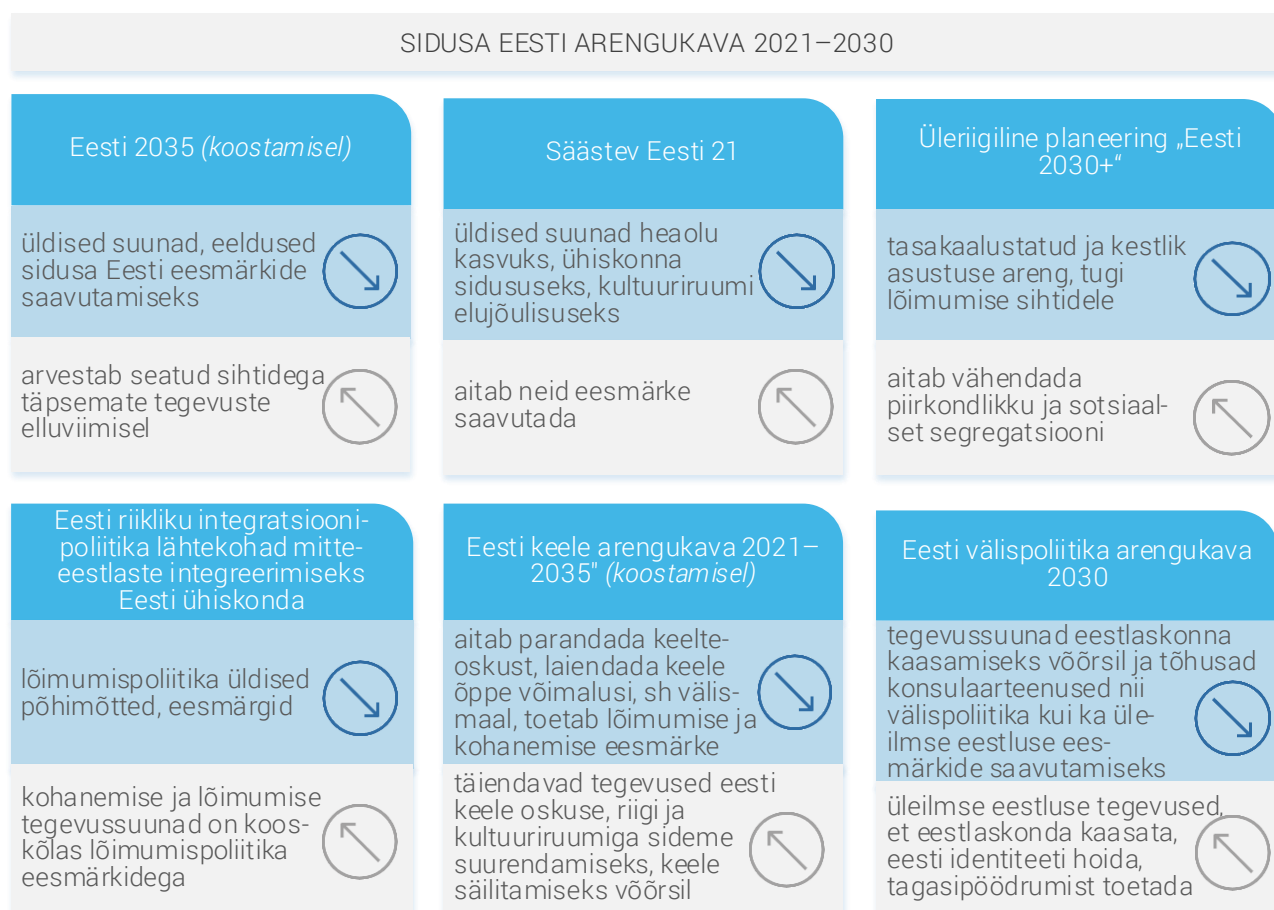
kokkulepitud tähtjaks Siseministeeriumile, Kultuuriministeeriumile ja Välisministeeriumile. Ministeeriumid, kes toetavad oma tegevustega arengukava eesmärkide saavutamist, kuid kavandavad raha mujal tulemusvaldkonnas, esitavad ülevaate vastavalt kokkulepetele. Esitatud kokkuvõtete alusel koostatakse Siseministeeriumi, Kultuuriministeeriumi ja

Välisministeeriumi koordineerimisel tulemusvaldkonna aruanne. Arengukava ja selle programmid vaadatakse läbi ning ajakohastatakse vajaduse korral riigi eelarvestraategia ja riigieelarve eelnõude koostamise protsessi käigus. Arengukava täitmise aruannete ja lõpparuande koostamisel lähtutakse asjakohastest Vabariigi Valitsuse määrustest.

4.3. Arengukava seosed teiste arengudokumentidega

Sidusa Eesti arengukavaga aidatakse kaasa mitme teise arengudokumendi eesmärkide saavutamisele ja seatakse valdkondade üleseid sihte. Samuti avaldavad teised arengukavad mõju ja loovad eeldusi, et saavutada Sidusa Eesti

arengukavas seatud eesmärgid. Ülevaade seostest arengudokumentide vahel on esitatud joonisel lk 35 ja 36⁶¹ ning üksikasjalikumalt on neid seoseid selgitatud lisa 1.

⁶¹ ↘ – tähistab teise arengudokumendi mõju sidusa Eesti valdkonnale.

↗ – tähistab sidusa Eesti arengukava mõju teise arengudokumendi sihtidele.

Kultuuri arengukava 2030 (koostamisel) edendab mitmekesisust väärtustavat ja kultuuri- list enesemääratlemist võimaldavat, kaasamist innustavat kultuuriruumi aitab kaasa nendele sihtidele lõimumise ja kodanikuühiskonna tegevussuundadega	Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 (koostamisel) aitab kujundada inimeste ühist kultuuri- ja väärtus- ruumi; sihiks eestikeelne õpe, kvaliteetsed õpivõi- malused kõigis maakondades ühise kultuuri ja väärtus- ruumi kujundamine	Noortevaldkonna arengukava 2021–2035 (koostamisel) tegevussuunad, et noori võimestada, toetab kodanikuühiskonna, ühiskonna sidususe ja üleilmse eestluse sihte toetab ühiskondlikku aktiivsust, sidusust, eri keele- ja kultuuri- taustaga noorte osalust
Siseturvalisuse arengukava 2020–2030 (koostamisel) loob turvalisusega eeldusi sidusaks ühiskonnaks; rände- ja kodakondsus- poliitika sihid; aitab suurendada inimeste aktiivsust aitab vältida teravate ühiskondlike pingete esile- tõusu, vähendada vastu- võtlikkust lõhestuspoliiti- kale, toetab inimeste alga- tuslikku hoiakut	Eesti julgeolekupoliitika alused ühiskonna kerkuse ja sidususe põhimõtted; sallivate, hoolivate, kaasavate, hoiakute, lõimituse, regionaalarengu suunad aitab eeltoodule kaasa, eriti sidususe loomise ja kodanikuaktiivsuse tõstmisega	Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030 üldised suunad õigus- rikkumiste ennetamiseks eri valdkondade koostöös toetab kriminaalpoliitika sihtide saavutamist
Heaolu arengukava 2016–2023 sotsiaalne turvalisus, sotsiaal- kaitse, aitab vähendada naiste ja laste vaesus- riski, loob eeldusi sündi- muse suurendamiseks aitab parandada inimeste elukvaliteeti, edendab kodanikuaktiivsust, aitab kaasa kohanemisele ja lõimumisele	Digiriigi ja küberturvalisuse arengukava 2030 (koostamisel) valdkondadeüleised digiriigi ja küberturvalisuse suunad, sh avalike teenuste edendamiseks vajaminev rahvastikutoimingute ja rahvastikuregistri arendamisega loob eeldusi, et saavutada digiriigi eesmärgi	Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030 edendab ühistegevust ja lõimumist, regionaal- arengut soodustab eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste omavahelist suhtlust ja ühist informi
Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 (koostamisel) maa- ja rannapiirkonna areng, sh elanike aktiivsus loob eeldusi maa- ja rannapiirkondade arenguks nii kodanikuühiskonna aktiveerimise kui ka tagasipöördumise tegevussuundadega	Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035" (koostamisel) aitab mh luua tingimused sotsiaalseks ettevõtluseks aitab kaasa inimeste aktiivsusele, ettevõtlikkusele ning suurendada vaba- ühenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekust	

4.4. Arengukava seosed Euroopa Liidu poliitikatega⁶²

Arengukavas arvestatakse Euroopa Liidu õiguse ja poliitikatega, sh sihtidega. „Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“ on kooskõlas ka Euroopa Liidu strateegilise tegevuskavaga aastateks 2019–2024“. Näiteks Euroopa strateegilise tegevuskava eesmärgi „**kodanike ja vabaduste kaitsmine**“ üks tegevussuund on terviklikus rände- ja varjupaigapoliitikas kokkuleppimine. Sidusa Eesti arengukava kohanemise ja lõimumisega seotud tegevussuundade elluviimisel arvestatakse selle valdkonna arengusuundadega. Euroopa Liidu strateegilises tegevuskavas on eesmärgi „**kodanike ja vabaduste kaitsmine**“ üks tegevussuund ühiskonna kaitsmine hübriidohtude ja väärinfo eest. Sidusa Eesti arengukava aitab hübriidohtude ja väärinfo mõju vähendada ühiskonna sidususe suurendamise, sh ühtekuuluvust toetavate sotsiaalsete kontaktide soodustamise ning ühtse kommunikatsiooni ja informuuri edendamise abil.

Euroopa Liidu strateegiline tegevuskava toob esile ka kodanike kaasamise ja kodanikuühiskonna edendamise olulisuse. Selle jaoks on loodud näiteks Euroopa Komisjoni demokraatia ja demograafia voliniku ametikoht ning korraldatud Euroopa tuleviku konverents, mis annab inimestele suurema võimaluse ELi teemal kaasa rääkimiseks. Inimeste kaasamine ja kodanikuühiskonna edendamine on olulisel kohal ka Sidusa Eesti arengukavas, kus on mitu tegevussuunda vabaühenduste võimekuse suurendamiseks ning kodanikuühiskonnale soodsa tegevuskeskkonna loomiseks.

Sidusa Eesti arengukava aitab kaasa eesmärgile „**Kliimaneutraalse, rohelise, õiglase ja sotsiaalse Euroopa rajamine**“, mille üheks tegevussuunaks on nimetatud tähelepanu pööramist sotsiaalküsimustele, ebavõrdsuse vähendamisele, sotsiaalsele kaitsele. Sidusa Eesti arengukava kohanemise- ja lõimumise tegevussuunad, kestliku Eesti tegevussuunad ja kogukondliku Eesti tegevussuunad aitavad nendele sihtidele kaasa.

Eesti Euroopa Liidu poliitika prioriteetides on sama alaeesmärgi kohta oluliseks peetud, et Euroopa Liidu tasandi koostöö ja programmid kultuuri- ning spordivaldkonnas panustaksid jätkuvalt sidusa ühiskonna kujundamisse, näiteks publiku arendamise ja kultuurile ligipääsu tagamise kaudu, sh digitaalsete vahendite ja digipädevuste arendamise abil. See teema on seotud Sidusa Eesti arengukava kohanemise ja lõimumise tegevustega, kuid kaudne kokkupuude on ka üleilmse eestluse tegevussuundadega, millega on kavas edendada ja säilitada Eesti identiteeti võõrsil sh arendada ühtset infovälja, säilitata Eesti vaimset ja materiaalselt kultuuri-pärandit.

⁶² Täpsemad seosed Euroopa Liidu poliitikatega on lisas 1.

4.5. Rahastamine ja arengukava maksumuse prognoos

Arengukava programmi rahastatakse riigieelarvest ja hõlmatud on ka välisvahendid. Raha eraldamist on täpsustatud riigi eelarvestrateegias. Selles on näidatud riigi raha planeerimine valitsemisalade ja programmide kaupa. Arengukava eesmärkide ja alaeesmärkide saavutamiseks kasutatakse riigieelarvet, aga lisaks sellele aitavad edaspidi eesmärkide saavutamisele kaasa ka EL-i taaste- ja vastupidavusinstrument ning aastatel 2021–2027 Euroopa Sotsiaalfond+ ja EL Varjupaiga- ja Rändefond.

Arengukava maksumus tugineb Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi valitsemisala riigi eelarvestrateegia raames planeeritud 2021–2025 eelarvel. Aastate 2025–2030 andmed on indikatiivsed. Andmed ei sisalda programmide üleseid summasid (tulud ja käibemaksukulu). Olemasoleva eelarve andmed sisaldavad alaeesmärkide kaupa kulusid, sh amortisatsioonikulu. Kuna arengukava maksumuse prognoosis nimetatud summa ei kata kõiki tegevussuundade jaoks vajalikke kulusid, siis programmide koostamisel tehakse eesmärkide saavutamiseks valikuid, lähtudes riigieelarvest ning Euroopa Liidu vahendite kasutusvõimalustest ja piirangutest. Lisavahendite võimalus tegevuste elluviimiseks sõltub majandusarengust ja eelarvepoliitilistest valikutest.

Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi eelarve osa arengukava maksumuses (miljonites eurodes)		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	KOKKU
Alaeesmärk	Kohanemist ja lõimumist toetav Eesti (kohanemine)	1,56	1,75	0,80	0,52	0,54	0,54	0,54	0,54	0,54	0,54	7,84
Alaeesmärk	Kohanemist ja lõimumist toetav Eesti (lõimumine)	6,885	4,869	4,659	4,589	4,589	4,589	4,589	4,589	4,589	4,589	48,54
Alaeesmärk	Üleilmne eestlus ⁶³	0,155	0,221	0,221	0,221	0,221	0,221	0,221	0,221	0,221	0,221	2,14
Alaeesmärk	Kogukondade Eesti	6,13	3,00	2,99	2,96	2,97	2,97	2,97	2,97	2,97	2,97	32,90
Alaeesmärk	Nutikas rahvastikuarvestus	5,57	5,30	5,29	5,30	5,14	5,14	5,14	5,14	5,14	5,14	52,26
	Erakondade rahastamine	5,41	5,41	5,41	5,41	5,41	5,41	5,41	5,41	5,41	5,41	54,13
	KOKKU	25,71	20,54	19,36	19,01	18,86	18,86	18,86	18,86	18,86	18,86	197,81
	Lisavajadused	0,00	7,35	10,45	10,82	10,44	10,44	10,44	10,44	10,44	10,44	91,26

⁶³ Osa raha on planeeritud välispoliitika tulemusvaldkonnas. Siin on näidatud ainult Kultuuriministeeriumi eelarve „Üleilmse eestluse“ alaeesmärgi saavutamisel.

Kasutatud lühendid

ELVL	Eesti Linnade ja Valdade Liit
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
JUM	Justiitsministeerium
KOV	Kohalik omavalitsus
KUM	Kultuuriministeerium
MEM	Maaeluministeerium
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
MTA	Maksu- ja Tolliamet
PPA	Politsei- ja Piirivalveamet
RAM	Rahandusministeerium
SIM	Siseministeerium
SMIT	Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus
SOM	Sotsiaalministeerium
SOM SKA	Sotsiaalkindlustusamet
VÄM	Välisministeerium

Arengukava lisad

LISA 1. SEOSSED TEISTE ARENGUDOKUMENTIDEGA JA EUROOPA LIIDU POLIITIKATEGA

LISA 2. SEOSSED LÄBIVATE TEEMADEGA

LISA 3. ARENGUKAVA MÕÕDIKUTE JA ALLIKATE ÜLEVAADE

LISA 4. MÕJUDE HINNANG

LISA 5. ÜLEVAADE ARENGUKAVA KOOSTAMISEST JA KAASAMISEST

